

EIBARKO ARTEAREN ERAKUSKETA

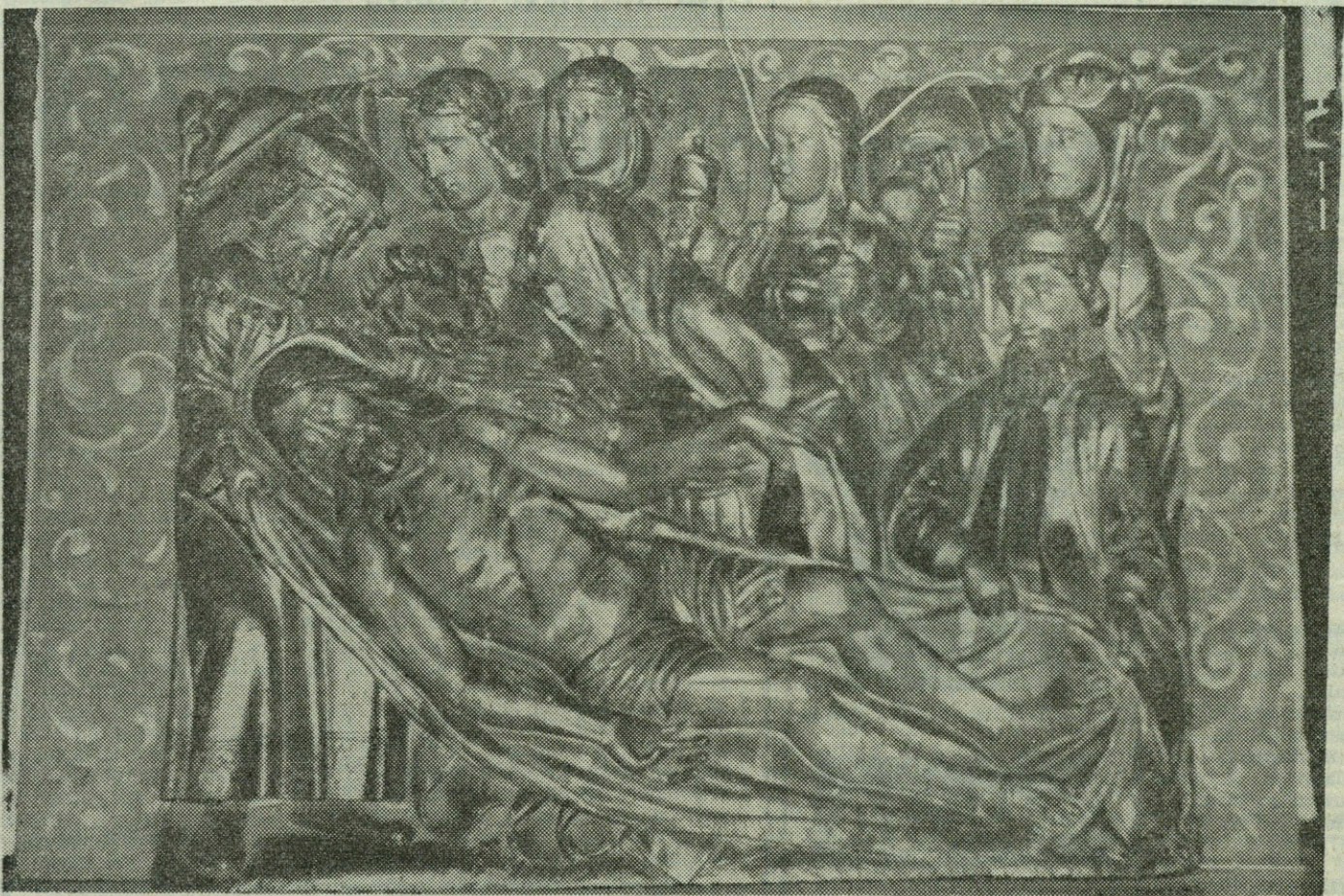
1974 — URTARRILAK, 13

XXXIV - garren urtea 567 - Zenbakia

zeruko ARGIA

BANAKOLA: OKENDO, 22 - DONOSTIA - TEL. 426666 - PREZIOA 8 PEZETA

Zortzi mendetako artearen agerpena

XVI mendeko erretabluko parte berezi bat

Juan San Martinen lan eredugarri bat

Abenduaren 20an, ireki zen Eibarren, Eibarko bertako Artearen Erakusketa bat, «Caja Laboral Popular» delakoaren geletan. Arrasateko antolamendu honek gainkiroki ospatu nahi izan du bere bulegoaren tokiz aldatze eta eraberritzea, eta benetan ezin sinetsi hainako erakusketa moldatu digu, Juan San Martinen zuzendaritza eta gidaritzapean.

NON ZER

Ikastolaz

Laspiur 3 gn.

Gauzak ez dira lehen bezala

Elustondo 5 gn.

Ezker-eskuin formalki aztertuta

Azurmendi 6 gn.

Bertsolari ala morroi

Lete 7 gn.

Egunkaria

Lertxundi 7 gn.

eta nondik jan?

Alkiza 10 gn.

San Pedro irudi erromanikoa XII mendekoa

Inaugurazio egunean jende pila bat bildu zen erakusketaren barrera. Herri agintariak, «Caja Laboral»eko zuzendariak, kultur arazotan saiatzen den hainbat herriar, kazetariak etab. etab.

Lehen hitzak, euskaraz, erakusketaren helburuak eta antolatzaileen asmoak adiaraziz, Juan San Martinek berak esan zituen aurkezlarik gisa. Ondoren, gaztelaniaz mintzo zen, euskaraz aurrez esandakoak errepikatuz baino, euskaraz mintzatearren arrazoiak azalduz, hots, Eibarko arteaz hitzegin behar beharrezko iruditzen zitzaioela euskaraz mintzatzea lehenik, euskara delako Euskal Herriak eta Eibar gure herriak duen monumenturik handiena, gauzarik artistiko garrantzitsuena, eta erakusketa horretan bildu diren obrak bezalaxe zaindu beharrezkoa; denona delako, geurea delako, eta, batez ere, bere etorkizuna eta iraupena guztion erresponsabilidade eta eginkizuna delako. Eta inork ez duela eskubiderik guk gurasoengandik jaso dugun herentzia bat semei ukatzeko. Eta eskubide hori ez dugunez, guztiok ahalegindu behar dugula geure erantzukizunaren kontzientzia izaten, euskara da eta gure kulturaren bide eta ezagugarrikeria bereziena.

Hau esan ondoren, Juan San Martinek erakusketari berari buruz ekin zion, Eibarko gainontzeko arte motak aipatuz, eta erakusketan bertan bilduak ziren obra hautatuak banan banan agintariei agertaraziz.

Erakusketa honetan zortzi mendetako artearen ezagugarri batzuk agertzen dira, berrogeita bi obra konkretu azalduz. Abenduaren 20tik, urtarrilaren 20ra, arte iraungo du irekirik, eta aipagarri delakoan Juan San Martinengana beragana jo dugu, ZERUKO ARGIA-ko irakurleentzat bereziki mintza dakigun.

(Azkeneko orrialdean beretik)

Bertsolariak eta bolariak

Bolariak

Urrietako Etxaniz bolariak bialdu dizkigu, Manuel Matxain gure bertso jartzaileak zirikatutik, bolarien berri auk.

Bolari talde asko dago ingurumari onan. Igandero jokatu oi dute an edo emen. Lagunarte jatorrean solastu ohi dira.

AIETEn jokatu azkeneko lehaketa. Abenduaren 30ean eta Urte Berriz jokatu zuten.

Abenduaren 30ko saioan onela geratu ziren:

Manuel Matxain, 33 brillekin.
Antonio Miner, 33 brillekin.
Luken Alkain, 33 brillekin.
Alejandro Usabiaga, 33 brillekin.

—oOo—

Urte Berriko saioan, berriz.
Joxe Oiarbide, 36 brillekin.
Eusebio Zabalegi, 35 brillekin.
Permin Marko, 34 brillekin.
Hilario Lekuona, 34 brillekin.
Mikel Arrozpide, 34 brillekin.
Klaudio Esnaola, 33 brillekin.

—oOo—

Baina bi saio oiek elkarturik onela geratu zen txapelketa:

Joxe Oiarbide, 68 brillekin.
Klaudio Esnaola, 65 brillekin.
Mikel Arrzpide, 65 brillekin.
Alejandro Usabiaga, 64 brillekin.
Izagirre, 63 brillekin.
Hilario Lekuona, 63 brillekin.
Iñaki Ugarteburu, 63 brillekin.
Antonio Miner, 63 brillekin.

Pozik atera dizkiogu "Etxaniz" i bolarien berri auk. Bidaldu MUTIOZABALI orri ontarako bertsoak eta euskal jokoen berriak. Baina ez ahaztu asterokoa denik aldizkari au. Eta urrengo astean ikusi nahi duzuten beranduenera astelehen goizerako bidali, mesedez. Igandean gertatua astelehen goizerako, alegia.

Zubeltzu

Egun bete izan zen Errege eguna Deban. Goizean Joxe Antonio Soraso, "Zubeltzu" bertsolariaren omenaldia izan zen. Arratsaldean, berriz, ididemak izan ziren.

Txikiagia gertatu zen "Zubeltzu" antzokia omenaldi ontarako. Sarrrera guztiak amaiturik zeuden orduerdi bat lehenago. Lepo bete zen jendez, goi eta behe, zineleku au.

Oraindik oso gordin dago aurrez ia larogei urteko bertsolari zahar au, baina asko moteldu zaio ibilpidea. Urteek ez diote inori barakatzen.

Ezkerrean "Basarri" eta eskui-nean "Uztapide" adiskideak zituelarik egon zen "Zubeltzu".

An ikusi genuen "Amatiño" gure idazle jator, trebe eta joria ere bertsoak artzen eta argazkiak ateratzen. Onela saiatuaz izaten da arrakasta, ez anka ankari emanik patxadan etxe zuloan egon eta.

Bertso saio ona izan zen. Askotxalotua. Gaiak ugariak eta desberdinak. Maixu ona dugu onan Joxe Mari Iriondo.

Bertsolariak ere itzai onarekin lan egiteko modukoak ziren: Agirre, Arozamena, Gorrotxategi, Lasarte, Lazkano, Lazkao-Txiki, Lizaso eta Mugartegi.

Bertsolarien gorlpenak, Debako gazteen, Udaletxearen eta Aurrezki Kutxa Munizipalaren sariak jasoz zituen ZUBELTZUK.

Azkeneko bertso saioetan ohitura denez Debako gazteek bertso-rik onenarentzat saria jarria zeukaten. ZAHARTZAROA izan zen Joxe Mari Iriondok aukeratu zuen gaia. Eta Arozamenaren bertsoa jo zuten onenetzat bertso-entzuleek. Arozamenak jaso zuen Debako gazteen saria.

Ikus ditzagun berriro patxadan zortzi bertsoak:

Lazkano:

Lendabiziko bizitz osoan lan egiten alegindu, gizon pin baten lan gogor ori ezin liteke berdindu. Gerora poza izan bear da igual biotza samindu; ezer ez diran inoixente ta gazteagoak agindu.

BALENTIN ENBEITA

Au ezer ezta eta geiago burua ere ariandu.
Mailla ortara eltzen bagera gizonarenak egin du.

Agirre:

Gaztetan izan arren sasoia zabala, badakit zartzaroa bidean dedala. Ori ere pasa ber nola edo ala. Alde batera ez du bildurra makala. Beñepein ezagura izan dezadala.

Arozamena:

Gazte darian bat gogotikan saiatutzen da lanian, indar beruak izaten ditu bere biotz barrenian, bere izerdia emen emanik beste askoren mendian; ara zer tristura datorrigun zartura datorrenian, erretiroik gabe uzten gaituzte balio ez degunian.

Lasarte:

Ikusi gabe ez leike gauza au sinistu, ildakorik ez leike berriz emen piztu. Uste ez dan garaian luto beltzez beztu. Emen zartzaroak beste alderdirik eztu.

Lizaso:

Gazte denboran arrapaturik oso mundu bigurriak, aspalditxoan zelebre xamar gera emen ibiliak. Onez aurrera ere badaude orain naiko komeriak, zartuta ere ez dira orain gutzat alderdi guztiak.

Gorrotxategi:

Gazte denbora lanean pasa begiratu gerorako, gero urteak bizkarrean da begietan zenbat malko. Baina orra eltzen dan ori poztu dedilla berialako, nai duten danak gradu ortara irixten ez diralako.

Mugartegi:

Zartzaroari begiratuaz egin nai diot abisu, zerbait nai duen asko dagota ondo entzungo al didazu. Zartzaro orrek ekartzen ditu makina bat amenazu, baiña neu ere zartzeko asmoz gogo betean naukazu. lan egiteko osasuna ta bakca eman zaiguzu.

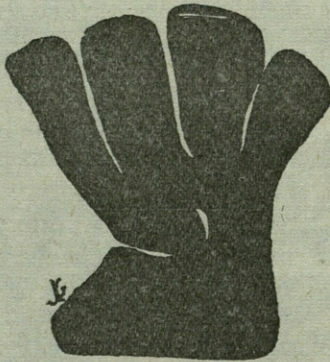
Lazkao-Txiki:

Mundu ontako pasadizo au baidegula gauza utsa. Gazte geranen arroak baiña gero nundik da laguntza. Parterik inork ez degu naita joan bear, bideak bultza, Zartutakoan, o Jaungoikoa! eldu zaiz gureganuntza.

Enbeita

Otsailaren 3an, igandez, egingo zaio aurtan gorazarre Balentin Enbeitari. Ez du ezer gehiago esateko lekuri. Barka, arren.

MUTIOZABAL

ARGIA

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	350 pezeta
Korreo batasune-tako errietan	400 pezeta
Atzerrietako beste errietan	420 pezeta
Aldez	Aurrez galdetu

Salmetan (ale bakoitza)	8 pezeta
-------------------------	----------

Irarkola:

«Gráficas Navasal»
A. Adoain, 1. IRUINEA
D. L.: NA. 80-1963

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTITATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkifia: 41 20 65

DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK · EDERGALLUAK

EGIN · GAIK eta AURRE · KONTUAK

POSTAS. 40

GAZTEIZ (Nitoria)

GORA BIHOTZAK!

Urte berriko otoitza

GORA BIHOTZAK!

1.—Egun beltzak Eskual-Herrian baititugu denek orai,
Argiraino gaitzan ereman Kristo baitan gauden anai.

Denek:

Gora bihotzak! Ez ilundu!
Kristo dugu beti Jainko.
Harek mundua garraitu du eta berritz garraituko.

2.—Ez gaituzte bertoez hilen gu, ez badugu elgar jaten.
Bat egiten balin badugu, nor da guri nausituren?

3.—Gizonentzat hori da zaila: guziek bat egitea.
Hortarako eman dezala gutan Kristok sinestea.

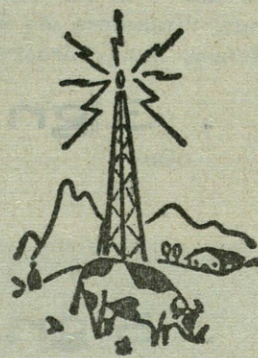
4.—Nolaz eman amor elgarri, hor ez bada Kristo Jauna.
Ez badugu Kristo lokarri, nolaz egin batasuna

Iratzeder. 1-1-74

Donosti'ko
Erri-Etxe'ko Aurrezki Kutxa

EUSKAL IRRATI SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru aurreratzea
Basarri, lur-tresnak ta abar
Torelavega'ko Perla Joan etorriak

Basarriaren alde

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

IKASTOLAZ

Bergarako "Mendikoi"ri karta irekia

Kaixo, Mendikoi, bikain hori: Joan den Azaroaren 18ko Z. ARGIA, «Euskal Herrietatik»ko atalean eta Bergarari dagokion zeure «leihotxotik», nik uri horretan ikastolaz zerbait lehenago eman nuen hitzaldi batez mintzatuz zatozkigu. Eskerrikasko zuri, jaurtikitzen dizkidazun lore guztiengatik, baina Jainkoarren, ez da hainbestearino, gizon!

Gaurko nire honen zioa hauxe besterik ez da, zera, ukan genuen elkarriketa hura dela-ta, bi gertakizun aipatzen dizkiguzu; honela: 1) «Baten batek galdetu zion ez ote zan kaltegarri gertatuko umeei euskeraz bakarrik erakustea, gero goi-mailako eskolara eltzen zira-nean?»

Honetan zerbait argitu beharra dagoela deritzat, galdetzaile hark zehaztasun gehiago jarri zuela uste baitut. Nire ustez, laburtuz eta guti gora-behera, honela galdetu zit: «Ez ahal duzu uste euskaldun dan hitzaldi ondorengo elkarriketxeetan erdaraz eta euskaraz, bietara hitzegin behar litzaiekeela umeei eta ez euskaraz soilki, bestela geroko ikasketa-bideetan eta bizitzan bertan atzeratuak, motzak eta motelak bihurtuko bait litzaizkiguke?»

Ateraldi horri honela erantzun nion, inolaz ere ezetz, esanaz. Ez dezakegula hori egin; hori benetan kaltegarri zaigula; mila eta mila aldiz aipatu eta aurkako zaizkigun okerrak, trabak, koskak eta etsakeriak gutti baldin baditugu, oraindik areago, erdaraz ere mintzatu behar bagenu euskaldun etxeetan, euskararen ofizialtasunik ezaren gainez azkenengo kolpe garrazta emango genioketela gure euskaraz elbarritu honi jokabide desegoki hori bide dela. Ondorena: erdara garraile eta euskara hila.

Gehiago ere erantzun nion, baina honekin bukatu nuen: Ez dezagula inolaz ere pentsa, euskaldun etxeetan euskaraz soilki mintzatzegatik gure haurrak lelo samar edo atzeratu bilakatuko zaizkigunik. Orduan, benetako exenplu eta gertaerak eman nahi izan nituen, baina urrutiko gauzak esatean ez baititu jendeak horren sinisgarri izaten, zeure semearen eta honen adiskide batzuen ondoren agertu behar ukan nikzian eta bai gaurregun erdal ikasketxeetan lortzen dizkiguten «notak» aipatu ere.

Hamar urtetararte ikastolan ibilitako neska mutikoak, gero erdal ikastetxetan sartuak, benetan bikainak ditugu erdal-mintzairan. Nola liteke, bada, hori gerta, jende askok eta askok bestaldera uste duenez? Ez nadin luza, hau gauza ezaguna baita. Nire mutikoak berak «notableak» eta «sobresalienteak» eskuratzeko dituzten hilerak «Lengua Española» asignaturaren Eibar-ko erdal ikastetxe batetan. Neure mutikoa aipatzen badut, zera, nahi lukeenari frogatzen edo demostratzen diezaiokekalako da, ez bestela, eta nire mutiko honek —bere bi arrebatxoek bezala— ez du euskara baizik egiten etxean.

Eta kontuan ukan behar genuke, hamar urte arte euskal ikastolan ibilia dugula eta hamar urte horietan kanporatu baldin banuen nire gogoz kontra izan zela, ez bait genedukan, zori-txarrez, goragoko ikas-mailarik eratua gure ikastolan garai haretan. Ez zen, beraz, aurrera jarraitzerik. Gaur bada aukera hori; orduan ez.

Eta zer esan hainbeste eta hainbeste entzuniko «shock» beldurgarri horretaz? Mutiko honek hamairu urte ditu gaurregun. Beraz, euskal ikastola bukatu zuela, hiru urte direlarik, begira non gelditua zaion mamu ziztrina. Gertakizun hau, dozenaka eta dozenaka euskaldun neska-mutikoren historiez

2) Bigarren puntutzat hartu duindaz honela diozu: «Eibarko eskoletan redakzio txapelketa bat eratu omen zan eta leenengo mailan geratu omen ziran bi hizkuntzak zekizkitenak».

Redakzio txapelketa hori Eibarko Udalak antolatuta zuen eta eskola

eta ikastetxe guztitakoek —baita ere ikastokietatik at zirenek— parte har zezaketen. Udalak antolatutarik, ikastetxeek parte hartu zuten. Hamar urtetatik hamalau artekoen norlehenka mailan hamaika urteko mutiko batek irabazi zuen, bai euskarazko bai erdarazko atalean, bietan presentatu baitzen lan ezberdin bi emanaz. Mutiko hau hamar urte arte ikastolan ibilia.

Badakigu nola aurreratuak ditugun erdal ikastetxeetan, lehenik

euskal ikastoletan ibilitako neska-mutikoak.

Berez motela eta atzeratua dena, motel eta atzeratu dabilke edozein hinkuntzatan; hau oso ongi dakigu. Hainbeste eta hainbeste gauza esango genituzke...

Besterik ezer gabe, Mendikoi adiskide, har hitzazu nire eskerrak, zehaztasun hauek emateko zio izan zatzaizkidalako.

IMANOL LASPIUR

Bizkaiko lea haranari buruz zerbait

Aspaldian nuen, gure haran honi buruz zerbait idazteko asmoa, baina azken bizpahiru asteotan Bilboko «La Gaceta del Norte» egunkariak gai berberaz argitaratu eman izan dituan artikulu hoiek, nire hau ez gehiago luzatzera behartu nauten. Izan ere, beren funtsean, inguarri gertatzen dira artikulu hoiek eta inguarri bezain etsipengarri, baserri-herri ttikien eguneroko borrokarik hur xamarretik jarraitzen zaizkion guztiei.

Idazlan hoietan egin diran afirmazio batzuk irakurtzea besterik ez baitago: «Los jóvenes huyen de pueblos y aldeas». Nik, bidali egiten dirala esango nuke. Bide berriak eraikitzen laguntzen ez zaialako eta beraz, beste irtenbiderik ez dutelako. «Gizaburuaga, un pueblo sin jóvenes», «Las mujeres no quieren la actual vida baserritarra» etab. etab.

Honez gainera, ezer positibo edo baikorrik oso gutxi edo batere ez dala agertzen adierazten badugu, ene ustez ez dugu argumendu gehiagoren beharrik idazlan hoiek alderdikoi eta negatibotzat jotzeko. Jakina, ez dugu esanen gauza asko egia ez denik (errealistak izan behar baitugu), baina ez egia osoa; errealitatearen aurpegi bat baizik ez baitute agertzen. Eta alderdikeria beti ere inguarri baldin bada, areago bere nortasun eta promozioaren bila borrokan ari diren jende xehe eta herri ttipien desmoralizagarri gertatzen denean.

Aipaturiko artikulu hoien artean, mingarrienak oso ezaguna den euskaltzale batenak gertatu zaizkigu, ez intentzio txarrik ez eta maltzurkeriarik ezartzen diogulako —Jainkoak libra gaitzala!—, honelako jaun batengandik zerbait gehiago itxaro genuelako baizik. Taktika aldetik oso trebea izan denik ezin dezakegu aitortu, herriaren ordezkari izan behar zezaketenengana jo bait du informazioa biltzerakoan eta ez gaur benetan herriaren ordezkari direnengana. Badira huts gehiago ere idazlan hoien egileengan: Herri ttipi hoietako gazteei edo gazteen jokabideei buruz zerbait esan nahi bazuten, edo eta hain afirmazio orokorrak egin nahi baldin bazituzten, zergatik ez zuten jo gazteengana, euren iritzia billa, gazteen amets eta kezak ahuntzaren gaurdiko ezutula haina axola ez zaion jendearen informazioagaz baliatu ordez? Izan ere, nongoa eta nolakoa den begiratu gabe (orri bat betetzeagatik edo eta bere titulu ala irabaziak justifikatzeagatik) informazio (?) bila abiatzen dan profesional arruntaren kideko bilakatzeko da jokabide hori.

Barka bezait jaun euskaltzale horrek kritika honetan gogorregia baina, baina barka ezinezkoa litzaidake hain bekatu barka-erzina kritikarik gabe uztea.

ERREALITATEAREN BESTE AURPEGIA

Lehen aipaturiko artikulu hoiek

KONTU KONTARI

Urtean zehar, amakaitxo iritzirekin topo egiten dugu, Z. Argiaren idazkolan lan egiten dugunok. Urtearen buruan, jende asko azaltzen zaigu, bere iritzia jalkiaz. Eskutitzak ere hartzen ditugu. Aztertu ditugu behin baino gehiagotan idazleen batzarreetan eta lagunarteko harremanetan geure iritzia eta jokabideak.

Ez dugu, halere, behar hainbat harreman izateko egokierarik. Ezta gogorik onenaz «hau ta hua» esanaz datozkigunei entzuteko asti gehiegirik ere.

Horretarako, beste lanetatik aske diren gehiago beharko genituzke. Kazetalaritzan bezala beste langintzetan ere, gizon iaioak behar ditugu euskal kulturaren zerbait gin nahi badugu. Ez gaitzek urrutira joan «zaletu» hutsez.

Urtearen haseran gaude. Aurten ere, ezereen okerrak ez bada, 50 aldiz jasoko duzu Z. Argia. Ale berri bat hartuko duzu astero astero.

Eta hori, aitor dezagun, hutsaren truke lanean ari diren idazleei esker duzu. Euskaltzaletasunari esker jardun daiteke honela lanean. Euskal mirari bat duzu astero astero argitaratze hau. Loari, patrikari, lagunarteari, jolasari eta lanorduei kenduz bakarrik egin daiteke.

Nola eskertu idazleen arreta harrigarria eta lan nekatsua?

Ez da diruz ordaintzen idazleekiko zorra. Irakurleen bidez herriari egiten zaion mesedeaz bakarrik arindu daiteke zuen lanaren nekea.

Horretarako, irakurleak eduki behar ditugu beti gogoan. Ez ditugu inoiz ahaztu behar irakurleen maila eta egoera. Hori gogoan edukirik, euskara eta euskal kulturaren arlo guztietan jantzi behar ditugu eta herriaren arazo guztietaz kezkarazi eta argitu.

Ez dira irakurgai denak berdinak, ez idazkeraz, ez gaiz eta ez sakonez. Era eta maila askotako irakurleak eta idazleak ditugu Z. Argian. Ez dago inolaz ere irakurle guztiek, goitik behera eta haseratik azkenerraino, irakur dezaketen aldizkaririk egiterik. Etxean ikasitako euskaraz ez da aski euskaraz dagoen guztia ulertzeko. Irakurri ahalean, hitz eta ere berriak ikasten saiatu behar da. Ez da aski euskaraz ondo jakitea ere gai guztiak beren sakonean hartzeko. Ez dago munduan gai guztietan jakintsu den gizonik. Oso gai arrotzak zaizkigu asko eta asko.

Ez idazle eta ez irakurle egiten da inor gauetik goizera. Tajua, iraupena eta gogoia behar dira.

Zorionez, gehitzen ari zaizkigu bai irakurleak bai idazleak. Hau da aldizkari batek egin dezakeen lanik onenetakoa: idazle eta irakurle berriak sortu.

Horri eskerrak gero eta idazlan gehiago jasotzen dugu gure idazkolaria honetan. Orri gehiago beharko litzuke aldizkari honek lan hotei denei erantzun diezaion. Ezinezkoa zaigu hori, ordea, gaurko. Diru asko behar da horretarako.

Ari gara piskana, lehengo atzera-karga arintzearen eta gaurko beharrei erantzutearen diru iturriak bilatzen eta aurkitzen. Ordainik eskatzen ez duen diru maloa nahi dugu. Eta zorionez ari da etortzen. Erantzun ona jasotzen ari gara.

Z. ARGIAK ez lioke bere bururik talde jakin bati saldu nahi. Bere buruaren jabe izanaz jarraitu nahi luke. Euskal hesparruan dauden talde eta joera guztientzat ateak zabalik eduki nahi litzuke.

Zabaltasun hau ortografia arazoan nabarmentzen da gehienik, beste joera asko izkutukoak bait dira. Nahiz eta gu Euskaltzaindiak jartzen duen batasunaren aldekoak izan, leku ematen diegu beste idazkera bati jarraitu nahi diotenei ere. Aukera berdinean, egia esan, batu aldekoak ari dira ugaltzen eta nausitzen. Joera hori ari dela indartzen idazleetan eta herrietako berriemateetan, esan nahi du horrek.

Baina baditu bere mugak Z. ARGIAK, euskal hesparruak jartzen dizkionak hain zuzen ere. Jantzi beltzez edo gorritz atera daiteke hesparru horretatik, mutur batetik edo bestetik, nolabait adierazteko, ezkerretik edo eskuinetik, nahiz eta biak eskuin bilakatu gure egoeran.

Euskal hesparrua zabala da. Indar desberdinen eraginak orekatzen du eta galgan jartzen gure gizarte hontan beharrezko zaigun borroka eta tirabira. Beraz, indar hauei denei leku eman nahi zaie gure aldizkarian.

Baina, aldi berean, indar hauen desagile diren guztiak salatu nahi lirateke. Ez gara hutsezinak. Halere arrisku hau jokatu beharra dago. Badakigu etsaia etxekotzat har dezakegula ardilarrez jantzirik dabilelako. Baita etxekoa ere kanpokotzat. Izan ere etxea zaintzeko noizbehinka atarira atera beharra egoten da. Agin hesparrutik kanpo, gorputzez bakarrik dabil, ez buruz eta bihotzez. Onenean mugaertzean dabilen kanpora irten du, ustekabean, inoiz.

Guk jokabideetatik bakarrik neurtu, epaitu eta sala dezakegu. Guk ez dezakegu inor bere borronte onez edo txarrez inor ezagutu, are gutxiago epaitu.

Kanpokoa jotzen dugulakoan etxekoa jo dezakegu. Arrisku hori jokatu beharra daukagu. Hesparruan ibili nahi duten guztiek eskatzen dute.

Ez gara eztabaida antzuen zale. Ezta zirikada gehiegiren aldekoak ere. Horrek apustu, joko eta borroka zale garen euskaldunontzat motellegia bihurtzen du gure aldizkaria. Gatza eta piperra nahi ditugu. Hori ere behar da, noski. Horregatik errespetatzen dira idazlearen izaera eta nortasuna.

Baina gure asmoa ez da euskaldunak sakabanatzea, elkartzea eta batzea baizik. Beraz, hesparru horren barruan dabilen inork ez dezala kandelarik jaso. Jasotzeak kofradian dagoela adierazten bait du.

bat kooperatiba bezala muntatzeko asmoz. Beste esperientzi batzuk egiteko asmoz ari dira baserri aldetik ere. Beraz; gaur, lurra imoiz baino gertuago dagoala esan dezakegu hazia hartzeko eta fruituak geroago eta hurrago ikusten ditugula. Baina gure ahalegin guz-

tiak jarriko ditugu, herria bera izan dadin lurra gertatu, hazia erein eta fruituak hartuko dituan; bere berezitasunak zainduz BERA izaten jarrai dezan.

Geroak esanen du.

S. KORTA

hiru berri

Tolosan aurrera doakigu Juan Garmendiaren zuzendaritzapean Txinparta Elkartearen eratzan ari den hitzaldi saila.

Gabon inguruko isilunearen ondoren, hona berriz beste hitzaldi andana bat. Urtarrilaren 9an, Jose Berrueto jaunak Euskal Herriko sorginkeriaz hitzegin zuen; datorren asteazkenean, Federico Zabala Lege-Zaharrei atxikiko zaie, eta hurren astean, hilaren 23an, Joseba Intxausti Euskal Ola Zaharrak delako gaiak mintzatuko da.

● Gerediatarrek, berriz, urtarrilaren 20an. ospatuko dute beren Gabon inguruko biltzar nagusia. Aurtengo biltzar hau Abadianoko Astola Etxean eratuko da, goizeko hamarretan.

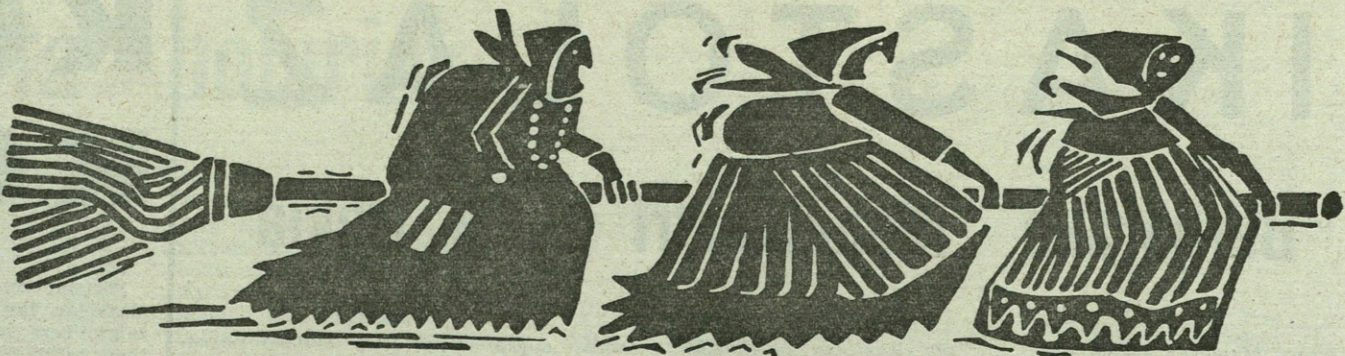
Hiru izanen dira honako biltzar honetako zereginik nagusienak. Bat, 1974 urteko programaren moldatzea. Beste, Ermua, Mallabia, Zaldibar, Berriz, Garai, Iurreta eta Tabirako (Durango) ordezkariak hautatzea. Hirugarren, VIII Euskal Liburu eta Disko Azokan erabakitako sariak banatzea.

Sariei buruz, hain zuzen, zenbait eztabaida eta gaizki-esan sortu bide da azken liburu azokaren ondoren, eta, oraintsuan jaso dugun Gerediaga Boletinean irakurtzen ahal dugunez, gerediatarrek argi eta garbi nahi lukete utzi, aurtendik hasi eta aurrerantzean, "tomo argitaratzen diren liburuak ez dutela —osatzen ez diren artean— sariak honetan parte hartu ahal izango".

Argi gera bedi ba, guztiok ere erraz asko minberatzen gara eta.

● Jendea galdezka ari zaigu, bestalde, Donostiako Astorian urtero eratzen den bertsolari jaia zein egunetan ospatuko den aurrean. Antolatzaileek berek ere ez dute orain arte jakin ahal izan, ohizko egunak ez bait ziren aurrean, arrazoi batez zein beste, batere egokiak.

Hala ere, azken batez jakin ahal izan dugunez, aurtengo jaialdia ez da, ez, urtarrilaren 13an. izanen, ez hurren astean —San Sebastian Eguna—, ez eta hilaren 27an. ere —Lasarteko "Cros" eguna—, otsailaren 3an. baino.

Patxi Andionen —Iparragirrez— azken diskoak harriera ona izan omen du, eta nahi eta nahi ez ona izan behar, bai, Iparragirre omen da eta "el primer vasco de que se tiene noticia que compusiera sus propias canciones... el primer intérprete del folklore vasco, nacido en 1620".

Ez dakigu guk Iparragirre lehena den ala ez. Agian lehena zitekeen, esan bezala 1620 urtean jaio izan balitz. Baina, jakina, gure urretxuarra 1820 urtean jaio zen, eta berrehun urte ez dira artaleak gero!

Bestalde, alferrik ibili zaigu, nonbait, zenbait jakintsu, XV mendeko euskal kantariak aztertzeko. Eta garai hartako kantariak aipatzen —Gillen Urtsuako, Antso Etxalekuko, Garzia Txuri...—, alferrik esana du ere Jon Etxaide adiskideak: Iparragirre-ren gisako zirela eta ez Xenpelar-en kideko (Z. ARGIA, 1963-III-17 - Hegatsez).

behingoan

Abenduaren 19an. Bergarako "Enseñanza" izeneko ikastetxean ospatu zen elizkizuna ez dute, segurutik, adineko bergarrarrek erraz ahaztuko.

Aizpeurrutianeko Jesusa —bertako alaba eta monja— zenaren elizkizuna ospatzen zen, esan bezala, eta, eliza gainezka agertzeaz gainera, hantxe zen, ezin bestean, Nemesio Etxaniz hizlari. Nemesio, Bergaran egon zen makinatxo bat urtetan, Aizpeurrutiaren etxean bizi izan zen, eta horra gure azkoitiar honen azaldu beharra.

Hala ere, gertaera honek ez luke, ez, aipatu beharrik izanen, Nemesio Etxanizek —hainbatetan bezalaxe— bere izkutuko etorri horri amain eman izan ez balio. Hitzok guti bailiren, bertsolarik ere ez zen falta eta, Etxanizen ahotan.

ZENBAT GARA

Ea ba otsailaren lehen igandean guztiok Donostian elkar ikusten dugun, Balentin Enbeita bizkaitarrak ondo merezia bait du. Ez ote?

madrileko kronikak

Hainbat egunkaritan Madrileko kronikalari den den Marisa Ciriza kazetariak euskaldunekin zer ikusirik duten hiruzpalau berri aipatu digu azken bolara honetan.

● Herri hizkuntzen garrantzia aipatzen zigun lehenengo batetan. Herri hizkuntzak "promozionatu" egin behar omen dira. Jende oro hauzi honetaz kezkarazi: "Herri xehe eta xumea bere hizkuntzaren lotsa ez da dila —harro baizik— lortzen den egunean, herri hizkuntzek urrats handi bat aurreratuko ahal izanen dute".

Agian, urrats hori, egiteka egon daiteke zenbait herrialde gutitan, baina, herri kezkatuak beste aukera eta erraztasun bat balu, beste kuku batek joko liguke.

● Madrileko kronikalari honek dioenez ere, J. Leyva delako azeriaile batek, mila inguru lagunek osatzen duen etnia aparta bat aurkitu omen du Siberiako bazter izkutu batetan. Talde honen jatorria ezezagun bezain ezjakina omen da, eta hizkuntza berezia bide du. "Ket" deritza eta euskararen antzekoa omen.

J. Leyva jaunak, zer egin askorik ez du, nonbait, eta ketarren eta euskaldunen arteko senidetasuna aztertze-ari ekin berri dio, bai eta bi hizkuntza hauek —ket eta euskara— Ipar Ameriketako indioenarekin duten antza ikertze-ari ere.

Gu geu ez gara, noski, azterketa mota hoitan batere ohituak, baina ezin uka —txikitandik hala entzunagatik— ketar, euskaldun eta amerikar indioen artean bada gutienik berdintasun bat: "gorriak" garelako, alegia.

● Gure Marixa euskal gaiei (?) atxikitzen jarraitzen zaie, eta oraindik orain bi euskaldun famatu aipatu dizkigu bere lerroen artean: Urtain eta Patxi Andion.

Urtainez esan dezagun gure aldetik egokien dagokien B. B. (Behean Bego, alegia; bestea iadanik nahiko ajatua bait dago...), eta aipa dezagun Madrileko kronikalariak Patxi Andionez dioena.

Giro hunkigarria, negar-malkoak zenbait matrailetan, iharduna ugari irteeran, eta, behar bada, inork gutik espero zuena, behingoan euskara "Enseñanza"ko monjen ikastetxean.

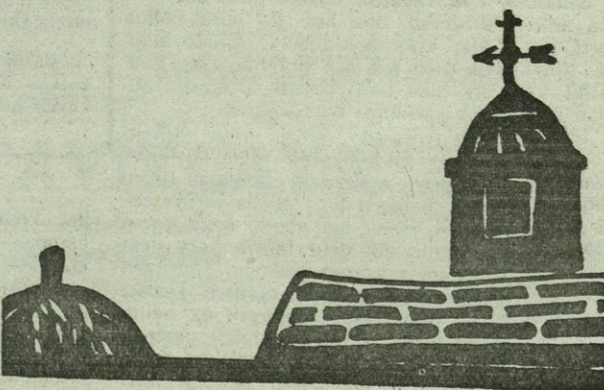
euskalkien azterketa

Urtararen amaizteaz bat eskura ahal izan dugu Real Sociedad Vascongada de los Amigos del País deritzan antolamenduak argitara eman ohi duen "Boletín" delakoaren azken alea, 1973 urteko hiru aleok bat bakar batetan bilduak, alegia.

Liburukote honek bederatzi azterketa sakon ditu lehen sail batez, eta, agian, luzeena eta aipagarriena Pedro Yrizar-ek burutu duen "Los dialectos y variedades de la Lengua Vasca" izenekoia izan daiteke.

Azterketa interesgarria, amaika xehetasunez burutua dugu; bai euskalkiak herriz herri ausnartuz, bai herri bakoitzeko bizilagunak zenbat diren adiaraziz, euskaraz mintzo diren, baserrian, kalean etab. etab., bai eta edo-zenbat zerrenda eta gonbaraketa argigarri ere. Aipagarri, bestalde, euskalkien mugei buruz azaltzen diren lau mapak.

Horrez gainera, azken aldean eta laburpen gisa, 1869 urtean Bonapartek egin zuen euskalkien banaketa agertarazten da, Irizarrek gaur eguneko egoeraren arauera

proposatzen dituen ondorio eta adabakiak ezarritz.

Azkenik, "Miscelanea" eta "Bibliografía" sailek osatzen dute 1973 urteko boletín hau. Yrizar-en azterketa, berriz, "separata" gisa ere argitara emana da, beraz, ezin irakurlek hartaz interesik balu, ez luke liburukote osoa erosi beharrik izanen.

labur-laburrak

Alfonso de Churrua delako jaun agurgarri batek "fendro" izeneko hizkuntza berri bat asmatu omen du. Jaio bezain laster "hizkuntza" deituta berarekin darama, eta "universal" titulua gainera.

Edozein modutan, ez dugu uste gaur eguneko jokera orokorra hildo horretatik abiatzen denik. Hain zuzen, aldrebes, behar bada.

● Orain datoz zazpi urte Bordelen sortu zela Eskual Etxea, Bordeleatik iragan behar duten edo bertan, hala beharrez, bizi behar duten euskaldunei lagundu asmoz sortua, hain zuzen.

● Duela hamabost egun sail berberonetan eta inprimategiko erru batez besterik agertu arren, bizkaitarrek ez dute aurrean iaz baino hamar (10) miloi gehiago jokatu Gabonetako Loterian, ehun (100) miloi baino. Ez duk, ez, berdin!

● Tolosan sortu berria da "Orden de Caballeros de Ardo On Zaleak" delakoa. Ez zegok ba giroa afari-keitarako...

● HERRIA astekarian besterik irakurri ahal izan dugun arren, Bilboko ANAITASUNA euskal hamabosteroak ez du, oraindik, "debeku"rik izan. Zer-edo-zer debekatu behararren psikosia zegok, nonbait!

● Goraxeago aipatu dugun Pedro Irizar-en "Euskalkien Azterketa" horretan irakurtzen ahal dugunez, euskaldunok 610.000 omen gara, 533.500 Euskal Herrian bertan bizi garelarik.

Guti, agian, baina ez horren guti, ordea, baldin guztiok bat bagentoz. Ezina, nonbait. Hala ere, ezina, ekina, egina. Nork ekin? Hortxe zegok koska!

herri zentzutun

Euskaltzaindiaren azken agiriari aipatzen denez, Alfonso Irigoien euskaltzainari ez diote ENEKO izenik onartu. Horrenbeste hilaite erantzunaren zain egon, eta azkenean plast! plastatekoa alegia.

Gainera, dirudienez, ezetsaren arrazoiak nahiko bixiak izan omen dira, Eneko baino Iñigo-ren jatorrasuna aipatuz, eta Iñigo izena, herri xumearen zentzutun —en la mente popular...— behintzat, Ignacio dela.

Txarreanean ere poztutzen gara poztu, nahiz eta oker egon behingoan ere herri xumearen iritzia kontutan hartzen delako. Eta poztutzen gara, bai, herri xumeari jaramonik egiten hastekotan, Iñaki ezezik, laster ugarituko bait dira gure errejistrotan Pello, Peru, Patxi, Eñaut, Xalbat, Matxalen, Mafñaxi, Maapitxa eta gainontzekoak ere.

Edozein modutan, guraso bezala ez dakigu, baina euskaltzain eta euskaltzale bezala behintzat ez dio Alfonsok etsiko, oker ez bagaude, Eneko-ren azterketa eta ikerlan sakon bat taxutu asmoz ari da, Iruñeko "Fontes Linguae Vasconum" bezalako aldizkari "serio" batetan argitara eman asmoz, lehenago ere Juan San Martinek Unai izenaz aldizkari berberorretan egina duen bezalaxe.

● Hain zuzen, gure aspaldiko adiskide den Antton Arietak (emazteak alegia) hirugarren semea izan du, eta amamak esan digunez Eneko izenez bataitzeko asmotan gainera.

Ea ba zuri-gorrien ostikadak euskaltzainen hitz-jarioak baino influentzia gehiago duten. Lehen ere, aditza dugunez, bada beste Eneko bat Durangoko familia horretan.

uda ikastaroa

Urtarrilaren 4ean, bukatutxa da Iruñean Nafar Diputazioaren ardura eta eragintzapean eratu izan den Uda Ikastaroa. Uda Ikastaro hau —izenak berak dioenez— udan eratu zen, noski, uztailaren 16tik. abuztuaren 11ra. arteko hilaibeteren buruan.

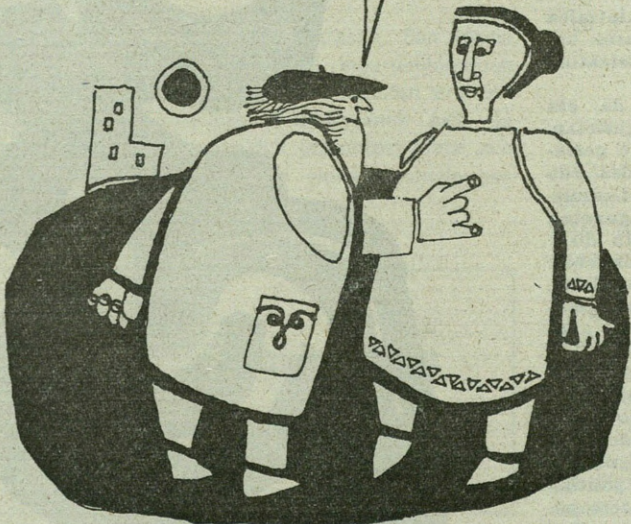
Ikastaro honetan parte hartu zuten berrogeita hemezortzi ikasleei agiri bat eman zitzaion ikastaroa amaiztean, eta Diputazioaren Irakasle Titulua lortu ahal izateko etsamina Errege inguruko egun hautarako utzi zen.

GAUZAK EZ DIRA LEHEN BEZALA

"Olentzaro joan zaigu
mendira lanera..."
(Sozialismoa hemen ere!)

Hik esaten den
hori, Kissinger den,
ez Olentzaro!

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

Urbietia, 66

DONOSTIA

Joan zen urtetik onera aldaketarik izan da. Politiko eta ekonomiarren kezkak beste batzu dira. Vietnamiako gudua eta arazoa ez bukatu eta ez erabaki arren, nolabait konpondurik gelditu zela esan genezake. Konponketa jatorria ez iza narren eta berriro ere sua pizteko arriskua egon arren, Vietnamiako arazoak ez du munduko gertaeretan lehen zuen aintzindariztarik.

Iaz, urtearen aseran, Watergate arazoa gorputz gabe, Nixonen izarra sekulan baino distiratsua zebilela zirudien. Neurritz kanpoko gizonaren itxurak arturik zebilen, Pakea egin zitekeela eta munduko arazoak eta kinkak erraz zuzendu zitezkeela pentsatzen zen.

Diruaren arazoa zegoen konpondu gabe, amai-ka buruhauste sortzen zituelarik. Dolarra goitik behera zihoan. Baina, Nixon-round zela medio eta alamoduzko adabaki batzu ipinirik zuzendu ezinezko konturik zenik, ez zen pentsatzen. Alaz ere, iaz, Urtarrilean, ekonomia arazoek garrantzi andia izango zutela, argi zegoen gauza zen. Batez ere Europa eta Ipar Amerikaren arteko auziak, urteko gertaeren artean, aintzindarizta izango zuela bistan zegoena zen. Kissinger jaunak, 1973 urtea, «Europa urtea» izango zela, esan ere esan zuen.

Rusia eta Ipar Amerikaren arteko arremanei buruz ere gauza berdintsua esan zitekeen. Gero eta obeto konpontzen bide ziren. Pakea egin ezin zelarik behinik behin barealdiari eldu behar zitzaioela eta lagundu behar zitzaioela pentsatzen zuten biek. Ekonomia sailean era, itunak edo akordioak izenpetu zituzten. Beraz, alderdi horretatik ez zegoen arriskurik.

Europako elkarteak ere itxura berriak artzen asi zen. Lehen sei estatuak osatzen zuten elkar-tea, orain bederatzik osaturik azaltzen zen. Parisen egin zuten beren lehen biltzarra eta, munduko arazoetan beren itzak eragina edo arrakasta izango zuela zirudien.

Baina, horra, denok dakigu zer gertatu den, juduen eta arabeen arteko gudua berriro ere sortu da eta gauzak berriro ere koloka ikusten ditugu. Honelako ondoren sortuko zuenik nork pentsa! Behin baino gehiagotan esan dudana bezala, petrolioaren bidez indar gehiago egin dute guduaz baino. Arabeen aurrean, jende askok burua makurtu behar izan du. Bapatean, bestalde, Rusia eta Ipar Amerikaren arteko arremanak trakestu dira. Barealdia, beti koloka dagoen gauza dela nabarmen azaldu. Oso gauza guti behar dela barealdia eraso bihurtzeko ere, garbi gelditu da. Europa oso gauza pittina dela ere, itsuak ikusi du.

Baina, beste gauza guzien artean garbi azal-

du dena Sartaldeko ekonomiaren ahuldadea izan da. Produziorako behar ziren lehen gaiak ez zitzaizkien garrantzirik ematen. Petrolioak, zertarako erabiltzen zen, zenbatek zekien? Orain, denok, arazoaz jabetu gara. Petrolioak gora egingo du. Horri nolabait erantzun egin behar zaio. Ez dago gaizki autoen abiadura gutieraztea eta, etxeko beroa neurri batetik gora ez pasaeraztea eta abar. Erabaki horiek ez dute arazoa konpontzen. Orain arte, kapitalismoa, lehen gaiak guti ordaindurik, ederki ibili da. Hemendik aurrera askoz ordaindu beharko du. Horrelakoetan bada- kigu zer gertatzen den: inflazioa. Baina honetaz joan zen asteetan idatzi nuen.

Irugarren munduko eta estatu aurreratuen arteko arremanak aldatzen asi dira. Horrelako gauzarik ez zen inolaz ere pentsatzen iazko urtarillean. Irugarren munduko estatu batzuek burua altxatu dute eta, tinkorik zeudela zirudien gauzak, bapatean aldatu dituzte.

Orain arte, munduko biztanleetatik % 15 zen munduko aberastasunetatik % 65 nola nahi erabiltzen zuena. Egoera hau aldatu da. Irugarren munduko zenbait estatu, aberastasun horretan parte artzeko eskubidea dutela eta morrontza- pean bizitzen nazkatu direla, adierazi dute.

Beste irugarren munduko estatuak, agian, epe motxean, arabeen posturak edo jokabideak kalte egingo zien, baina, dudarik ez izan, erakutsi ederra ere jaso dutela. Irugarren mundua, inoiz baino obeto jabetu da bere indarra zertan d- tzan.

Aberastasunik andiena bere lehen gaietan du- telarik zerbait egin dezaketela, arabeek egin du- ten bezala, ikasi dute. Beren ahalmenak ain ahu- lak ez direla, elkarturik jokatzeko jakiten badute, behintzat. Estatu aurreratuei burua makurtze- rik badagoela ikusi dute eta jabetu dira.

Egia esan, arabeei orain artean ondo atera zaiela eta beti ondo aterako zaiela ez dugu pen- tsatzen. Eta, zinez, beste irugarren munduko es- taduei ez zaie ain eroso gauza prestatuko. Histo- rian ez dira gauzak berritzen. Gainera, une ho- netan, beste lehen gaiak petrolioaren pareko di- renik ere ez dago esaterik. Alaz ere, irugarren munduarentzat gauzak ez dira lehen bezala pre- sentatzen. Arabeen jokabideak lozorrotik esna- erazteko balio izan du.

Mundu aurreratuko zenbait estatu ez dute, postura horren aldaketa dela eta, asko sufritu edo jasan beharko, baina, ez eta lehen bezala edozermoduz gauzak konponduko ere. Ondore- nak neurtzea zaila da, baina, gauzak aldatzen asi direla ikustea ordea ezinbestekoa dugu.

J. ELUSTONDO

ETXKO- ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'uzu
ATOMIZADO LAGARTO — Jabea erabilki beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — Jabea ber dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jabe bakarra
Etxeko-andrearentzat neskerarik egokiena.

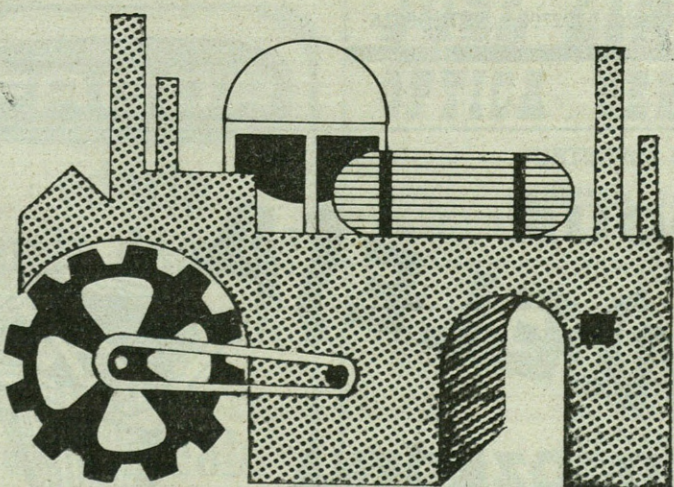
¡JABON LAGARTO!

GIPUZKOA'KO LANTEGIAK AURRERA ATERATZEN LAGUNDU

Gure eginkizunetan aundienetako bat,
Gipuzkoa'ko lantegiak aurrera
ateratzeko laguntza ematea da.
Gure diru laguntzakin, Gipuzkoan lantegi
asko zabaldu eta indartu egiten dira.

Diru laguntza au era berean, janari gai,
etxegintza, burni, mikromekanika,
argi indar eta elektronika lantegietara
banatzen da... eta beste edozer
eratakoentzat ere bai.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL
DE GUIPUZCOA

Ezker eskuin: formalki aztertuta (III)

Sotilki bezain garbi aitortu beharra dago, eta baita horixe batere gustatzen ez bazaigu ere: ezkerrek nahitaez behar du ideologia. Beraz, totalismoa. Beraz, nahitaez behar du koinzidentzia hori eskuinarekin, (Eskuinarekin deusetan ere koinzidentzia ez lukeen ezkerre, umekierazko amets hutsa litzateke). Hori bai, desastre bat litzateke, ezker guztia pentsaera totalistaren mende balego, hau da, "ideologiaren" mende. Baina ezkerrean totalismoak, utopiak bezalaxe, ez darduka faltatzerik.

EZKERRAK NAHITAEZKOA DU TOTALISMOA

Uncaren premiek larri bai larri eskatzen dutena, lehenbait lehen programak (parzialak, derrigor) osatzea da, gaur. Ekintzaren artatzea. Ez ideologiak indartzea. Bizi ditugun eta gainera datozkigun egunek behartzen gaituzte horretara. Baina baita hazaldi berriak abiarazi zuen mugimenduaren beraren barneko desarrollo-premiek ere. mugimendu izpiritual bat izatetik egiazki politikoa izatera ailega dadin.

Baina premia horiek, eta beroien larritasunak, ezin ahazteraz diezagukete ideologiaren eta totalismoaren premia, ezkerre ezker izateko. Ezkerrek eskuina benetan ukatzen badu, ezker/eskuin banakuntza ere ukatu beharra daduka, gutienaz tendenziak. Bestela "taktika" hutsetan ibiliko gara beti, benetako pentsamendu politikorik gabe.

"Ideologiaren" kontrario gogorak agertu dira azken aldi gure artean, eta ez arrazoirik gabe. Baina horiei garbi eta estaldurarik gabe osteratu beharra dago: ideologiarekin bakarrik ez goaz inora; eta ideologiari batere gabe haruntzaxe bertara goaz. Ezkerrek eskuinaren ukazio taktiko soila baino sakonagorik ez badu, erreforma pragmatiko batzuetara baino urrutirago ezin go da sekula ailegatu. Honek esan nahi du, ez bakarrik eskuinaren ukazio absolutua edo ezkerreari ez dela zaila esplikatzeko, baizik, are gehiago: ezkerrek ezkerreari, hots, eskuinaren ukazio ideologiko (tendenzialki) absolutua behar-beharrezkoa duela. Ukazio hura ideologikoa dela, (hori da ezkerrek ezin ahaz dezakeena. Ideologia absolutizatua, eta ideologia errealdadeekin nahastu (errealdadeetan ez bait dago elkar absolutuki ukatzen duen bi gauzarik). Aitor dezagun, bada, euskal ezkerrek ere behar-beharrezkoak dituela, askotan hain higuinagorri eta ernegagarri eta kaltegarri gertatzen ari zaizkigun joera teoriko-ideologiko izugarri radikal horiek ere.

Lehenbait lehen lortu beharrezkoa, haien eraginaren mugaketa da, herritar mugimendu osoak ideologo batzuen jostailu izaten jarrai ez dezan. Hor bait dago gaitza, eta ez "ideologiaren" esistentzia: gure herriaren ideologoen oraindik dadukaten eragin neurrigabea. Mugimendu ezkerriar herrikoia bat ezin dateke zeharo teorikoen edo ideologoen eskutan egon (gure artean orain arte eta oraindik ere gertatzen den bezala); baina ezta ideologorik gabe esistitzerik ere (ideologorik eta "intelektualekin" nazkatutik, batzuek honez gero nahi luketen moduan: ikus, nola "intelektualenganako" eta "ideologogenganako" gorrotoa eta arbuioa indartzen ari diren!).

EKINTZALEA ETA INTELEKTUALA

Ez dago ezkerre konprenitzerik, teorikoaren (hemen = intelektualaren, ideologoaren) eta ekintzalearen artean dagoen erro-errotiko diferentzia eta batasuna ohar-hartu gabe. Edozeinek daki, intelektuala zein erraz eror daitekeen, medio politikoa eta ekonomikoak eskuetan dituztenen mende. Zein erraz bihurtzen den nolanahiko agintedunen akolito, aginte hori batzutan

modarena edo prestijioarena besterik ez izan arren. Ekintzan zuzen-zuzen parte hartu ezinik, bere burua ekintza horrekin identifikatzen du, eta ekintzale horien akolito bihurtzen da. Intelektualak, ekintza di- rektuan esku hartu ezin duenean, erraz jotzen du biotako batetara: ekintzaleen morroin huts bihurtzera, edo-ta ekintza horren (hau da, errealdadeen) kontra- rio amorratu eta erabatekotan gelditzera.

Baina baita aldrebes ere. Intelektualak, ekintzan parte har dezakeenean, ia beti, bere eginahal guztiak eta gehiago egin ohi ditu, ekintza idealen arabera moldatzeko. Eta ekintza guztia lardaskatu ohi du. Kolakowskik zuzen dio (eta, iragaitzean, irakurleari gustora gomendatuko nioke haren saiaera "Intelektualak eta komunista mugimendua", Kolakowski liburuan, JAKIN 1972, or. 213-234): "Intelektual sorketa mailan, aitzitik, guztia berriro azterkatu, guztia zalantzan jarri behar dela (ez, noski, guztia gaitzetsi!) konbentziturik egon behar da". Politikoa, aldiz, ezin da horrela ibili: ezin da behin eta berriro dena zalantzan par eta deusetik abia. Bestela beti hasieretan ibiliko da, ez du sekula ezer aurreratuko. Politikoa, bada, helburu bat hartuz gero, ekintza bat pausoz pauso burutu beharko du; eta behin emandako urratsak zeindu beharko, hortakoz. Ekintzaren legeak askoz apalagoak eta gogorragoak bait dira, pentsatzearenak baino. Halabaina, intelektualak bere pentsatzea bezain radikal eta aldakor litzatekeen ekintzarik itxaroten badu, zeruak eta lurak nahastuz bukatuko digu. Orduan dena zalantzan jarri eta dena beti berriro aztertuko ezezik, dena zeharo gaitzetsi beharko du. Ikastolekin ikusten duguna, adibidez: intelektualak horiek etengabe zalantzan jartzea eta aztertzea bidezko da. Alegia, zalantzan jartze intelektual bat, ez praktikoa. Azkeneko hau ez dago noiznahi eta nolanahi egiterik, zalantzan jartze praktikoa batetarako kondizionamenduak begiratu gabe. Azken-finean, pedagogoei adina politikoei dagokie hori egitea eta, hain zuzen, ekintza hortantxe dabilzan politikoei. Edo, bestela; pedagogoz gainera "politiko" izan beharra dago. Bestela diharduten intelektualekin, zera egin behar da: ilargitik lurrera jektarazi. Eta ez: lehen dauden baino ilargirago bidali.

INTELEKTUALA: MUGIMENDUAREN BARRUAN

Mugimendu bat egiten duena, batez ere ekintzalea da: bera da, mugitzen dena. Eta mugimenduaren barruan, ez haren buruan, egon behar luke intelektualak.

Txillardegik behinola esandako hau egia da, eta ez gure errazegi ahaztu behar: "Denbora guztietan, eta partidu eta gizatalde guztietan, ezkerretarrak gertatu ohi dira taldeko intelektualak, beren taldea edo haroa baino: Tolstoi, Hugo, Erasmo, Marx, Lammenais, Rousseau... Sartre ta Lefebvre gure egunetan (...). Marxistarik gorenak heterodotso gelditu dira: Trotsky, Lefebvre bera; eta kristaurik irakurgarrienak elizatik kanpo, edo atarian: Lammenais, Berdiaeff, Teilhard de Chardin, Lubac eta Congar berberak zenbait urtez". Ez genituzke, bada, kondenatu behar gure intelektual batzuk, gure denbora eta gure gaurko ahalak, posibilitateak baino ezkerreago badabilza. Kritika ditzagun, hori bai, gure gizarteak eta gure indarrek oraindik jasan litzaketan baino tensio zailagoak sortzen badituzte. Argitu eta eragin ordez, endreatu egiten bagaituzte. Baina kritika diezagun hori, eta ez beste zerbaite. Kritika diezagun, politika egiten edo egin nahiz ibili arren, ez direla batere politikoa, eta —beharbada— politikari enbrazo egiten bakarrik ari direla ere: triste hortan bakarrik direla politikoa.

Zeren-eta, ez mugimendu herritarraren puntan eduki eta ez kanpora bota, ezin egin bait ditzakegu intelektualok. Eta bai, saltsaren erdi-erdian sar. Orduan, mugimenduaren zerbitzari izan daitezke, eta mugimenduaren

menduari beren irudipen zorrotzak diktatu nahia utz dezaten.

GURE KASUA

Baina gertatzen dena zera da, gure mugimendua oraindik ez dela mugimendu politiko bilakatu. Oraindik mugimendu izpiritual edo ideal hutsa dela. Eta, horregatik, hipersentikor dela intelektualak esan lezaketan edozeri buruz. Intelektualak, beste edonon inposible izango litzalokeen pixu politikoa, gidaritza politikoa, duela oraindik gure herrian. Eta gainera, zenbat eta teologo-antzekoago izan intelektual bat, zenbat eta karismatikago eta moralistago, zenbat eta profetikoago batez ere (zenbat eta salbazio garbiagoa predikatu), hainbat arrakasta galantagoa gure baztarratan.

Horregatik gertatu da hainbeste hondamendi mugimendu honetan: politika intelektualen eskuetan egonez gero, ezin beste ezer gerta zitekeelakoxe. Intelektuala, politiko ez beste edozer gauza bait da.

Beraz, gertatzen dena zera da, mugimendu hau lehenbait lehen politikoa bihurtu beharra dagoela: mugimendu hau intelektual batzuen mugimendu ez, baina, intelektualok mugimendu baten intelektualak, gerta daitezke.

Hanartean, gure egoeratik buruzagitza politikoa hori tokatzen zaien intelektualak, politikoa ere izaten saiatu behar lukete. Ikusten dugunez, politikorik (agian) ez izanez ere politikoa gertatzen ari bait dira, beren eskabide eta prediku eta kritikekin. Buruzagitza politikoa parte edukitzeak, berriz, ez abstraktuan predikatzen, geure ahalmenei eta prozesuari neurri hartzen, eta lortu ezinezko ekintza helbururik ez proposatzen, obligatzen du intelektualak. Berdin, geure buruari kaltegarri gertatzen zaion kritikarik ez egitea, etab.

(Jarraitzeko).

JOSE AZURMENDI

Euskaltzaindiko. Batzarra

Euskaltzaindiak bere hileroko batzar arrunta egin zuen Donostian, Gipuzkoako Diputazioaren jauregian, joan den abenduaren 28an.

Jose Maria Lojendio euskaltzainari bere anaia hil zaiolako, atsekabea agertzea erabaki zen.

Liburu-zainak, etxera diren liburuen berri eman zuen. Hoiere artean, Aita Villasante-ren **Axular-en Hiztegia**. Liburu honen aurkezpena abenduaren 13an egin zen Iruineko Foru Diputazioan, Axular-i hain egin zitzaion gorazarreaz batera. Irigoyen euskaltzain jaunak eskatuz, Aita Villasante-ri lan eskerga honengatik zorionak ematea erabaki zen.

Goizean euskaltzain osoak egindako bilkura bereziaren berri eman zen. Bilkura horretan eskola-hiztegiko 7,8 eta 9. zerrendak onartu ziren, eta etxe-barneko beste zenbait arazo erabaki ere bai.

Euskaltzainburu jaunak urtean barneko lanei gain-begiratu bat bota zien. Urteko batzarretan 27 akademi-txosten irakurri dira.

Idazkai ordeak 1974. urteko batzarren egutegia aurkeztu zuen. Zortzi batzar arrunt Donostian egingo dira, eta Bilbon bat. Bilkura bereziak hiru izango dira: bat Arantzazun, herri eta herritarren izendegia osatzeko egingo diren jardunekin batean; beste bat Erri-oxako San Millan de la Cogolla-n, hango euskal esaldien mi-lagarren urteburua ospatzeko, eta bertan Irigoien eta Merino Urrutia, azkenik, Urdazubín, Axular-en sorlekuan, Nafarroako Foru Diputazioak Axular-i egin dion gorazarrearen segida bezala.

Jokin Zaitegi euskaltzain laguntzaileak txosten bat irakurri zuen Platonen obrak euskeraz emateari buruz. Protagoras-en elkar-hizketaren zati bat irakurri zuen euskerara itzulia. Gero solasaldi bat izan zen itzulpen lan hauek nola egin eta abar.

(Euskaltzaindiko Prentsa Bulegoaren Agiria)

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 - Urrutizkifia: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

HAIN IKURTZA EZ DEN EGUNKARIA

URTARRILA

5

LARUNBATA

Saint
Cyran

Aste honetan izan dut, baita, Artetxeren «Saint Cyran» liburua irakurtzeko betaere. Ez nuen lehendik ezagutzen, eta harriturik gelditu naiz. Jakin nahi nuke, bene-benetan, nork izan duen gure abertzaletasunaren zentzu mistikoan influentziarik handiena. Beste era batetara esanaz, gure herrian ez dago sozial zatirik jansenismoz jantzi ez denik, gure herriak bere-berea bai du jansenismoa.

Unamunok euskaldungoaren aurka ipiniaz egin zuen hautaketa; Barojak, berriz, eszeptiko oso izanaz. Bainan gure herri honetan oso zail da eszeptiko oso izatea, errazagoa da mistizismora jotzea. Ez dakit hau noraino den egia, bainan batzutan pentsatua dut gure herriko karlistadak, Barojak pintatzen zituen bezala, hain mistikoak, hain «barbaroak», nola posible egin zuten Aviraneta bat. Edo-ta Aviranetaren mistizismo gosea beste mistizismoa mota bat ote da? Litekeena.

Port-Royal, Saint-Cyran, Aita Garasse, San Inazio, Etxauz, Pouvreau... Historia baten inguru-minguruan, hona hemen nola gure garai nahasi honetan ere berdin izaten jarraitzen dugun. Saint-Cyranek Aita Garasseri idatzi zionean, euskaldun guzientzat idatzi zuela pentsatu nahi dut: Simia est simia, quamvis gestet insignia.

URTARRILA

8

ASTEARTEA

Jakintzaren
Zuhaitza

Hamasei urtetan irakurri nuenean, ez nuen bihoz-kada berezirik sentitu. Pio Barojaren «El árbol de la ciencia» nobela irentsi egin nuen, eta jakina da irensten diren jakiek ez dutela gustorik lagatzen. Oso ezberdin zaizkigu **tiovivo** batetan bezala edaten ditugun taberna zulotako ardoak, edo-ta mahain gainean ordu betean, pixkanaka pixkanaka, liburu bat eskutan dugularik, edaten dugun basoka da gozoa.

Gaur amaitu dut bigarren aldiz Pio Barojaren nobela hau. Aste honetan Barojaren inguruan mugitu naiz bereziki, eta hiru motatako nobelak irakurri ditut: Bi irakurririk nituen lehendik: «Zalacain el aventurero» eta «El árbol de la ciencia». Hirugarrena, be-

rriz, guziz ezezaguna nuen: «Los últimos románticos».

Barojak «El cura de Monleón» nobela bere erlijoiari buruzko ideiak azaltzeko aitzaki badu, oraingo «El árbol de la ciencia» bere bizitzari buruzko ideiak azaltzeko aitzaki du. Moralitatea, bizitza, jakintzaren aurreko postura... guziak aletzen dira Andres Hurtado eta Iturrioz sendagailearen harremanetan.

Barojaren nobelagintza, Baroja bera, mundu bat da, eta a ze deskubrimendu egin duan! Bainan ez dut uste idazle askogatik berdinik esan ditekeneik. Barojaren mundua ez bai da Andres Hurtado-rena bakarrik. Hainbat eta hainbat pertsonaje, hainbat eta hainbat mundu ezberdin, kosmos ertsi, eszeptiko batetan murgildurik! Negatiboa omen da Barojaren mundua, esan du zenbaitek, negatiboa gauza xarra balitz bezala. Negatibo horrek positiboaren hautaketaren posibletasuna dakar, ez dago ezerezik, nahiz eta Andres Hurtadoren posibletasuna dakar, ez dago ezerezik, nahiz eta Andres Hurtadoren heriotza ezerezaren ikur dela pentsatu. Beraz, mundu honetan ez da ezer negatibo, ezer positibo ez den bezalaxe, Positiboak negatiboa posible egiten bai du, eta alde-rantziz. Argi indarrean bezala: Positiboak positiboaren aurka dago. Egin beharrean gaude fisikan oinarritutako, fisikan bakarrik oinarritutako filosofia bat.

La consecuencia a la que yo iba era ésta: que ante la vida no hay más que dos soluciones prácticas para el hombre sereno: o la abstención y la contemplación indiferente de todo, o la acción limitándose a un círculo pequeño. Es decir, que se puede tener el quijotismo contra una anomalía; pero tenerlo contra una regla general es absurdo.

Zati gogor hau ez da berez, sofisma bat, baina, idealki bederen, errez litzaiguke orden orokor batetan pentsatzea. Iritsiko da inork inor zapalduko ez duen una. Paradisua. Indar guzien aske izatea. Maitasun, zuzentasun, bake infinituaren **cenesthesia**. Baina galdera ximple batek ondoatzen du guzia: Cenesthesia giro zoragarri hartan euliek ez ote dute odolik xurgatuko

Bestez, 98 belaunaldiaren konstante guziak argi nabari dira nobela honetan: Cubako gerratea (zorgarria da honetaz egiten duen deskizio laburra), Castillako paisajea, Espainiaren beherakoda, indibidualismoa... Baroja hau ez da «Zalacain el aventurero» edo «Aviraneta» idatzi dituen Baroja. Nundik datorkio ezberdintasun hau? Barojak berak emango digu erantzuna, Iturrioz sendagileari Andrés Hurtadok zera esaten dihonean:

—Zer eginen zenuke zuk, gizona handi izan dadin?

—Loyolak asmatu zuen antzeko giza-talde bat osatuko nuke, bainan erabat gizonaren-tzat izanen litzatekeen taldea bat — erantzuten dio Iturriozek.

Eta Andres Hurtadok:

—Euskalduna azaldu da zugan.

ANGEL LERTXUNDI

Bertsolari ala morroi

Aspaldiko partez, buruan jiraka dabilkidan kezka bati heldu nahi nioke gaur. Galdera hau da: zer gertatzen da gaurko gure bertsolariekin? Zergatik bertsolariak beren ideia, uste eta sentimentuen adierazle izan beharrean, bestek agindutako gaien esale huts bihurtzen ditugu?

Nere ustez, bertsolariak ezerezerantz bultzatzen ari gera. Sasi-ideologia hotzen tresna, zenbait jenderen pedanteriaren morroi bihurtzen ari zaizkigu. Eta ez dut uste berak hortaz behar hainbat ohar-tzen direnik; nahiz eta batzuk aspaldi hontan zerbait kezkatzen hasiak izan.

Batzuetan, berek esan nahi ez dutena, esan ezin lezatekena esatera behartuak izaten dira; beste askotan, txorakeriak jartzen dizkiete gaitzat. Zer esanik ez jakabide horrekin bertsolaria antzutu, alfertu eta gaizki hezi besterik ez dela egiten.

Bertsolaria, esan dezagun behingoz, poeta denez gero, bere buruaren jabe da, edo hala izan behar luke. Bertsolaria poeta herrikoi da; herrikoi denez gero, herriaren maillan jardun behar du, eta herriaren mundu sakon eta biurri hori sakatu behar du. Baiña poeta denez gero, ezin liteke besteren zerbitzu soilera egon. Bertsolariak berak esan behar ditu bere gauzak; berak aztertu behar du ingurua, bai eta bere burua ere. Azterketa hortatik ondoren, iritzi eta sentipenak osatuz, berea duen espresio-bide hori ahalik eta nortasun haundienaz jantzi egin behar du. Irudimena, ideiak, imajinak erabili egin behar ditu. Hizketa berezi bat sortu behar du, eta gelditu gabe sortuz joan.

Bertsolaria, gure kondairan zehar, esateko zerbait eduki duen gizon poeta izan da. Eta esatekorik eduki ez badu, ez da hain bertsolari ona izan. Ez da uste izan behar bertsolariak bi klasetakoak direnik: zakarrak batetik eta fiñak bestetik, alegia. Hori txorakeria bat da. Bertsolari zakar eta parrandazaleen artean guztiz bertsolari bikain eta artixtak izan dira, horra hor Txirrita. Txirritak, bertsotan ari zelarik, bere mundu bat hazuen, bere ikusmolde eta iritziak, bere estilo eta moldeak; ez zen besteren morroi. Gaiñera, gai askotaz bertsoko paperetan jarri egiten zituen, eta ez beti bestek eskatzen zizkiolako, berari gogorartzen zitzaizkiolako baizik.

Bertsolari fiñ eta onetatik auke-ratzekotan, hor genituzke Otaño eta Bilintx, edo, oraindik hobe, Xuberoako Etxahun, eta Xenpelar bera. Hоек ez ziren bertsolarion tipo fiñak zirelako, bertsotan ongi egiten zutelako baizik; nortasun haundiz jakatuz, idatziz eta kantatuz, beren bizitzako gertakizun, nahimen, hutsune eta pozak adierazten jakin zutelako.

Hala ere, zenbat bertsolari fiñ eta txar ez dugu ezagutu? Oso fiñak, bai, oso gizon polit eta prestuak, baiña bertsolari eskasak, nortasunik batere gabekoak, ez hotz eta ez bero ematen ez dutenak.

Eta bertsolari zakarren artean ere txarrik asko ezagutu dugu kondairan zehar. Horra hor ba gorabehera: bertsolari eta poeta izate-ren kakea ez datzala irizpide moralizante edo «txukunzale» baten baitan, nortasun poetiko bereziaren baitan baizik.

Orduan, bertsolari izatearen kakea norberak bertsoen bitartez zerbait berezi eta berri esatearen baitan ikus badezagu, oraingo eratzaille, gai-jartzaille eta bertsolari batzuk esan diezaidatela zer arraio egiten ari geran bertsolaria bestek jarritako gaien esale huts bezela erabiltzen dugun.

Eta horrekin ez dut esan nahi gai-jartzaille denak berdiñak direnik, ez eta gutxiagorik ere. Ezagutzen ditugu bertso gaitetan jakitun eta neurritz jokatu-zale direnak: horra hor Juan Mari Lekunak, Joxe Mari Iriondo, Joxe Mari Aranalde, eta beste batzuk.

Baiña, nere ustez, bide hortatik ez goaz urrutira. Jaialdi berezi batzuetan, edo txapelketa batean, jai-jartzaille on batek bertsolariaren jarduna asko zuzendu eta lagundu dezakeala denok dakigu. Baiña ezin gintezke beti horrela jardun. Alde batetik, gai-jartzaille asko zeharo ezjakin eta antuste direlako. Bestetik, bertsolariak sortzaille izan behar badu, orain ari den bezela jardunaz oso gauza gutxi sor dezakealako.

Txapelketetatik jasotako ohitura hoiek nagusitu egin zaizkigu. Baiña bertsolarien gaurko zenbait jaialdi ikusteak pena ematen du: bertsolaria zeharo antzutuak aurkitzen dugu, kuzkurtua, besteren agindua soilera jarria. Badakit, bai, zenbait bertsolarientzat hori oso jakabide erraz eta komodoa dela. «Jarri gaia, eta nik kantatuko dut».

Zoritarrez, ordea, era horri jarraituz gero eta bertso-saio desberdiñagoak entzuten ari gera. Batzutan on, baiña gehienetan erdipurdiko edo txar.

Norbaitek esango dit bertsolariak beren kasaasmat utako bertsoek kantatuko balituzte ere, behin baiño gehiagotan txarrik kantatuko lituztekeala. Bai, hori badakigu; beti ezin onak kantatu. Baiña, gutxienez, berenak izango lirateke, berek asmatutakoak, beren burutik sortutakoak. Eta bertsolariak alegia egin beharko luke berak duen onena jendeari eskeintzeko.

Bertsolariak horrela asko sufritzen duela? Bai eta emazte batek haurra erditzerakoan ere. Sufimentu, kezka eta indarkeriarik gabe ez dago bizitzarik, ez eta arte eta poesiarik ere. Sufritu nahi ez duenak, hobe du bertsolari ez sar.

Oiartzun, orain zenbait urte, Xanixtebanetan, meza nagusiaren ondoren bertsolariak izaten ziren herriko enparantza nagusian. Mitxelena eta Lexoti; Uztapide eta Mitxelena; Zepai eta Lexoti; Basarri eta Uztapide, etabar. Hamai-ka aldiz eguerdi eder bat paseak gera Oiartzuarrok. Ez ziren beti bertso-saio onak izaten, baiña bai aski biziak, eta batzuetan xele-break. Eta, noizik behin, sakon askoak. Sakon jarduteko ez baita beti beharrezko gai izugarri batez aritzea: bertsolariak beren sortzearekin eta asmatzearekin egiten zuten sakontasuna, edo umorea, edo ankasartzea. Baiña beti beren kasa.

Nik nahiago dut behintzat, noiz-pait bertsotan aspertzen banaiz, bertsolariak egun hartan txinparta gutxi izan dutelako aspertzea, ez eta jai-jartzaille ergel, sasi-jakintsu edo antuste baten gaiekin aspertzea baiño.

Eta, irakurlearen baimenarekin, urrengo batean gai hontaz gehixeago mintzatu nahi nintzateke.

XABIER LETE

FAGOR

edaria
epela dagola?
FAGOR 'ek
oztuko
du bereala

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIA

URTIETAN LAN OIETAN OITUA
BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK
Hernani, 4 DONOSTIA

MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA
Del honi jarraituz bazatoz
zure erlojua KANARIAS b'rtan
baiño merkeago erosiko duzu
Matxin Arzu, 1 ONDARRABI

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN- EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gaztelz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Asteen Iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1301

Aptdo. 1301

baztan

Bertze urtetan bezala aurtan ere Baztango eskoletako aurren arteko Kultura Sariketa ospatu da Elizondoren. Aintzineko urtetan bezala Sariketa hau "CD Baztan" Kirol Batasunak eskoletako irakasleekin batean antolatua izan da, Nafarroako "Aurrezki Kutxa"ren diru-laguntza osoarekin.

Aurren arteko Sariketa hauek dionentzat onuragarriak dira eta ez gure inoiz ere alde batera utzi behar eta lan hortan eskoletako irakasle guzkiek behar lukete zaletasun haundiarekin lagundu balezte ere euskal-kulturari indarra emanez, baztandar aurrek beren mintzaira eta hemengo kanta eta ohiturak maitatu ditzaten. Horrela balitz kontent gintezke.

Sariketa hortan lan ona egin duten gure gure goresmen bizenak. Ipuetan eta bai kantuetan eta marrazkietan ere Mai-Burukoek beren erabakia ahal duten zuzentasun osoarekin emana dute, marrazkietan eta ipuietan pertsona haundien laguntzaren kutsua dauzkaten lanak baztertuz. Aurren lanak nabari izaten dira eta hoiek dute merezimendu.

Eguberri Txartelotan haurrek erakutsi dute beren jakitatea marrazki ederrak eginez.

Gabon abestietan baziren 13 kantari-talde bakotzak bina billantziko kantatu zituztela.

Ipuiak baziren eukaraz eta erdaraz. Erdarazkoetan hiruhun baino gehiago eta irabaztale:

Jose Luis Urrutia Iruritekoa.

Euskarazko ipuak ehun eta hiru gurei bi mailatan bereizita. 6 urtetik 9 urteak arte eta hamarretatik goiti. Ehun eta hiru gurei ez dago gaizki baina gehiago ere izaten ahal ziren. Euskarazko kontuetan irabaztale: Belen Apeztexea. Errazukoa. 10 urte.

Bigarren mailakoetan: Patxiko Elizetxe. Errazukoa. 7 urte.

Zorionak baztandar haurtxoei eta aurtan aunitz egin badute datoren urtean gehiago.

M. IZETA

donostia

Donostiako berriak horrelako kronikatxo batean bildu nahia asmo zelebrea dela eta, askotan, gehienetan, gelditzen gara ezer aipatu gabe. Baina Eguberri aro hortan izandako zenbait gauza hemen adieraztea ongi iruditu zaigu gazte talde honi.

SANTOMASAK

Nahib eta egualdiak gutxi lagundu izan, jende asko ibili zen Donostiako Plaza Zaharrean haruntz eta honuntz. Baserritar jendea ere bazegoen, betiko gisa, batez ere jate-txetan. Ez zan euskal antzerkirik izan. Zer egingo da!

GABON ZAHARRA

Gabon inularrean kalera irten ohi diran taldetxoek ez kalterik egitearren, C.A.T.ek eraturiko Olen-tzaro, Gabon Zaharrez atera zan. Oso jende jatorra saiatu zan bezperetan gauza prestatzen eta ondorioa ere ederra baiño ederragoa izan zan. Donostiarrak kaskarin fama badugu ere, batzuetan badakigu lekioak ematen. Eta benetakoa izan zan Gabon Zahar egunekoa. Olen-tzaro irudi txukuna, txistulari sailla, esku-soiñua. Gaztetxoak, gazteak, ez hain gazteak eta nahiko ille-zuri ere ikusi zuan Donostiak Gabon kantuz, serio asko. Beste urtetan ez bezala, aurtan Abenida erdi-erdi joan zan gure Olen-tzaro bere inguruan zaramakian jendetzarekin. Eta erantsi berri bezala, aipatu beharra da mutil-dantza hura. Kantua bukatu eta gero, txistularien doinuak eragifilik, hiru-reunen bat gazte eta gaztetxok dantzatzan bait zuen. Hemen, horrelatsuko dantza —mutil dantza— "Argia" taldeari, "Ez dok amairu"ri eta Arizkongo taldeari ikusi izan diegu eta, dirudinez, orain Oñatibia jaunak bate-tik eta bestetik hartuta egin duen era izan da Donostiako kaleetan zehar dantzatu izan dana. Oso gau-

za egokia, apaiña eta jatorra. Zorionak denei.

HIRU URTEKARI

Donostiak dituen hiru Aurrezki Kutxak, urtekari bana egin dute eta zabaldu, jendartean. Kutxa Municipalak, Gipuzkoako, baiña batez ere Donostiako ohitura eta baztar bereziei eskainitako argazki pillak dakar. Hitzak euskeraz eta erderaz dakarzik.

Ortografia, gipuzkerari dagokiona (kako eta guzti). Honeraino, kakoetan ezik, ados ginaie. Baiñan lastima da hillabeteen izenak ez Gipuzkoa guztikoak, ez Euskaltzaindiak aurkeztutakoak aukeratu izatea. Diru kontuan izan balitz, erabaki zorrotzagoak hartu izango lituzke gure Aurrezki Kutxak, bai! Baiña urtekeria, oso polita da; bakoitzari berea. Eta Maria Dolores Agirrerri eskerrak bere lanagatik, berak euskeratu baitu.

Kutxa Probintzialak, behar bada, neurritz, etxetan jartzeko egokiagoa egin digu. Badira urte batzuk horrelakoa azaltzen duela. Euskal Herriko ipuin zaharrei eskeini dio; Asuako Jentilla, Aketegiko Andrea, Aballari harria, Basajaun, Arritzagako Ama Birjina, eta beste zazpi aipatzen ditu bai margotan eta bai hitzetan. Hitzak, erderaz bakarrik. Zertarako ariko gera ezer esaten... Irakurleak epai beza. Hori, bai, hillabeteen izenak, Euskal Herri guztirako Euskaltzaindiak gomendatu zituenak. Zerbait da, baiña gutxi, jaunok! Zer kosta zan ipuin hoiek euskeraz ere jartzea?

Lankideen Kutxak bi urtekari atera ditu. Bata, neurri haunditako, pelotari baten argazki bikain batekin. Oso txukuna eta erdera adina euskera dakarkiena. Bestea, Donostiako kaieko argazkiarekin, bertan gizon batzuk indarrak probatzen ari direlarik. Honek ere erdibana, euskera eta erdera (santuen izenak ezik). Eta hillabeteen izenak, Euskaltzaindiak esandakak. Ortografia, Euskaltzaindiak "begi onez ikusiko lukeena".

"ZORIONAK"

Behar bada gure irudipena izango da, baiña esatera goaz. Aurtengo Gabon aroan ez ote da sekula baiño ugariago ikusi Donostiako kafeteri, jete-txe, denda eta abarretan "Zorionak", horrela, euskeraz, jartzen saiatu dela jendea? Hor da to bat kondairarako.

IRUTXULO

zaldibia

ZALDIBIKO EUSKAL JAIALDIA

Norbaitez ez dute jakinen agian, nola Zaldibian hil honen 2tik 9rarteko astea euskal kulturari buruzkoa izan den. Orotarik eratu dute zaldibitar zenbaitek. Zenbaitek diot, ze hau ere garbi utzi beharreko zerbait bait da, nahiz eta orai ez nik hemen heuren izenak aipatu. Hilaren 2an, Ataungo «Izar» haur taldeak, xisu saio batzu eta Atauen lehenago eginko euskal jaialdia prestatu zuen. Ez noakizu irakurle, jaialdi hartaz deus esatera; lehen ere zerbait esana bait nago berorretaz.

Bestalde, aste horretan barna, hitzaldi sail bat ere izan da Zaldibian. Ekonomiaz, euskal alfabetatzeaz, historiaz, ikastolaz eta gaztetxoek izan omen dira ihardunak. Denak, bertan izandakoek diotenez, interesgarriak.

Hilaren 8an, bertsolarien jaialdi bat ospatu omen zen; eta jende anitz inguratu omen zitzairen Herriaren expresabide diren horiei. Guk geuk ez genuen joaterik izan; beraz, gera bedi berri hori, informazio edo berri emate huts bezala.

Hilaren 9an ordea, han ginen. Izan ere, nor ez zuen egun horretarako Zaldibian prestatu zen jaialdiak erakartzen? Kanta jaialdiak, alegia? Bertan genituen, Oihartzunak, Patxo, Julian Lekuona, Xabier Lete, Lourdes Iriondo, Lupe eta Pantxo eta Pello kantari trebeak. Bertako pilotalekuan izan zen kantaldia. Jendea eurrez. Eguraldi hotza. Denak dardara bizian, baina denok (gehienok bederen) kantari haien iharduna entzunaz pozez eta pentsakor ere bai beharbada.

«HERRIAREN MINA...»

Bai, gure Herri honen mina eta ezinegonaz nolabait zerbait irakurriaz irten zitzaigun haur bat eszenariara. Denoi, ixiltasuna eskatu zigun, azkenaldi honetan hemen gertatu diren gertakizun garrantzen oiragarri bezala. Gertakizun horiek aipa beharrik ez dago, agian. Ez baitut uste gutako nehorrentzat arrotz gerta daitezkenik.

«OTSOAK!, UAU, UAU, UAU, UAU...»

Ondoren, Xabier Lete eta Lourdes Iriondo kantari aski ezagunak irten zitzaizkigun. Joan Mari Lekuonaren «Errota zahar maitea» poema ona —ta gogorra bere benetako esan nahiean, nahiz eta nik neuk ez izan horren esperientziarik— kantatu ziguten lehenik. Beste kanta bat ere abestu ziguten.

Xabier Letek, «Otsoa eta Txano Gorritxu» ere kantatu zigun. Egia esan, arras ona iruditu zitzaigun bere letra, eta irudiak aldiz, aberatsak direla deritzagu. Ezin uka egia diola Letek. Esate baterako: «txano Gorritxu ondo konpontzen otsoekin», edo honelako zerbait. Hori, han zegoen askori ez zitzaion gustatuko; alegia, «caperuzitis» epidemia agertzea. Aurpegietan ere hatzematen zen. Bainan hori hala da, eta kito! Joxe izeneko tangoa ere kantatu zuen. Demagogia bel-tza egiten dihardutenei eskaini zien bihotz-bihotzez. Uste dugu, eskaintza hori ongi asmatua duela Xabierrek.

Bestalde, garbi dago, Kantari bi hauek kantagintza lantzen dutela; agian beste batzuk egiten ez dutena.

«ITSASOAN URAK HANDI DIRA...»

Hala kantatu zuen Julen Lekuonak. Lehenik, Oihartzunen bertako bertso zahar batzu eskaini zituen. Ondoren, lehenik ezagunak diren «Hitzaila bat bezala», «Globo urdin» eta «Zazpi senideko familia batean». Ene ustez, eta honekin ez dut esan nahi gaizki abestu zuenik, Julen Lekuona bere kantagintza berri beharrez dago. Kantatu zituen abestiak, oso ezagunak gertatu zitzaizkigun. Dena den, egiten duelakoan gaude.

«ESKEAN NABIL...»

Bai, eskean nabil esanaz ekin zion Lupe gazteak, 15 urte besterik ez, bere ihardunari. Lazkao-Txiki, Beasaingo jaialdian esan zigunez, hegoak balitu aingerutxo bat izanen litzateke. Ezin uka inondik ere abots harrigarria duenik; eta noski, ongi abesten duenik. Harrigarria arras bere dohaia.

«Eskean nabil» esakuna, abestian duen esanguraz at, beste zerbaitetan ere aplika genezakeela deritzat. Zeren eta jakin genuenez, eta bide segurutzat jakin ere, 10.000 pesetako multa bat ezarri bait diote Aiateko parrokiari Bangla Desh euskaraz kantatzeagatik. Kontutan hartzekoa da kanta hau, Espainian plazara aterata dagoen diskoan kantatzen den Bangla Desh —en Itzulpen bat dela. Hauxe jolas polita, jaunak! Binbitartean, gutarte-ko zenbaitek alfabetatzeko ihardunetan, «euskal kantariak diru asko irabazten dute» eta beronen gisako beste gezur borobil anitz esaten dihardute. Hau da herritasuna eta euskal kontzientzia. Je, je! Hatak, horiek ere euskaldun bezala errespetatu beharko ditugu beste zenbait «hibotz-ono»-en ustetan. Hau itsukeria!

«EUSKARA, EUSKARA!...»

Dechepareren kontrapasa kantatu zuen Oihartzunak talde adoretuak. Baita beste zenbait abesti ere. Batzuk zaharrak eta beste zenbait heurenak; esate baterako: Borrokan eta Euskal Iturburu. Kantari finak dira dukarik gabe, eta heurenagandik etorkizun on bat espero daitezela deritzagu.

«KANTA ZAK ESKUALDUNA...»

Pantxo eta Pello ere tartean izan gennituen. Duo ederra egiten dute benetan. Besalde, denok daukien bezala, isilaldi ba izan dute; bortsaturiko isilaldi horren ondorengo lehen saioa, Beasainen egin zuten, eta bigarrena Zaldibian. Hauek ere, kanta berriak atertzen

dihardute; nahiz eta agian zerbait berri beharrezan egon, agian.

«NIK ERE NEURE HERRIAN BIZI NAHI DUT...»

Horrelaxe zionsun Oihartzunak taldeko den Patxo bakarka abestu zuenean. Oso boz fina du. Ongi kantatzen duela deritzagu. Aurrea mutil!

Ez noa Oihartzunak eta Patxo-gatik beste ezertxo ere esatera, Anaitasuna aldizkarian duela guti heurai eginiko elkar-hizketa bat argitaratu bait zen. Eta nahi duenak, hara jo besterik ez du.

—OO—

Eta bukatzeko! Tamala da, gauza horietarako leku hertsia bat ez izatea Zaldibian. Zeren eta lehen-goan bezala hotzez egon behar hori... Bestalde, esan dezadan ongi bukatu zela jaialdia; normalki, inolako mitinik gabe, nahiz eta honelako zerbaiten gogo aurrez nabariturik egon. Beldurra nonbait! Hobe, hobe...

TRIKUARRIETA

markina

GABON ABESTI ETA IPUINAK

Leentxoagoko ale baten iragarten gurenean, Gurasoen Alkartek eraturako sariketa au, Gabon bezperan ospatu zen. Eguna ez zen ain egokia gure ustez. Igande goizetako, 23 goizetako izendaturiko jaiak, 24 arratsaldera atzeratu bearrean izan ziren eratzaileak. 13 talde ziren sariketan eta beste bi sariketaz kanpo. Guztiz 350 ume inguru. Taldeak oso ondo gertautu agertu ziren eta oraintzerik etorkizun ona iragarri daieko, okerrik ez badau, sariketa oni.

Lariz eta Akoda auspojetzaileek emon eutsen jaialdiari asera. Markinarre oso gogoko jaken biribilketaz emon ere. Biribilketari josten danean, atso-agureak ere berritu eta anak astintzeko gogoaz agertzen dira. Larogetaz urteak dituenak ondo gogoan dabe: Markinako txanbolin zaarrak Barinagako San Martin ermitan erromeria alaitu ondoren andik etxeruzkoan josten ei eban beti ori. josten sartzen ei zen Markinako errian, jende guztia pozik eta irrintzika bere ondoren eroala.

Barriz arira joanda, Ikerne Arzuagak gertautako taldea izan zen garaille.

Batzuek sariketa edo leiaketarik ez dabe nai. Babonetan ume batzuk garaille eta beste batzuk gal-tzaile ez ei da egoki; eta onen el-burua betetzeko ez dela leiaketa legez egin bearrik, bestela ere umeek gogoz artzen dituela onelako gauzak eta. Beste aldetik, Markinako pelota-tokia, beste gauza batzuetarako ain ederra eta egokia izanik, entzuteko ez da ain ona. Danok ikusi gurenean, abotsa galdu egiten zen an. Iritziak iritzi eta akatsak abots, saio ederra izan zen eta Gurasoen Alkartekoei eskerrak emon bearrean gara an izan gien guztiok. Aurtan, gainera, buru-austerik naikoa izan dabe; iru egu-neko «illeta» orreek dirala eta, eguna eta ordua aldatu bearrean aurkitu dira.

Geiegi luzatuko garen bildurrez, baiña ezin aitu bari utzi Aita Joxe Domingo Ugartetxea Karmeldarra. Musikalari aundi onek egi-na zen talde guztiek abestu bea-rreko Gabon-kanta. Sariketa ama-i-tu zanean, bere 85 urte eta guzti «palkora» igon eta andixik zuden eban AINTZA TA AINTZA 350 umeok kantari zirela eta auspo-jetzaileak lagun zituela. Jaialdiko unerik ederra ori izan zen niretzat. Orain 10 bat urte Xemeingo eli-zan abestu zen leenengo orkestaz lagunduta musikalaria onen «STA-BAT MATER». Beronen azken-ku-kurruka ei zen, baiña bai zera!! Botikarik onena musikan bertan aurkitu dau eta jo ta ke ari da.

Azkenez, ZERUTXUK eraturako Gabon ipuin eta idazlan sariketa ere jaialdi onetan egin zen. Edo obeto esateko: sari-banaketa. Epai-maaikeen iritzi, batzuk idazle onak urten daieke lanean jarraituez gero. 14 urtekoen taldean, Jose Erramon Kalzakorta izan zen garaille ITXASGIZONAREN GABONAK izeneko ipuinaz. Bigarren Alberto Gallastegi Mallabitarra

TXOKOLATE BEROA izeneko ipuinaz.

8tik 10ra bitartean dabilen taldean, barriz, Mari Karmen Olaso-lo JESUS ETA ARTZAINA izeneko ipuinaz, eta bigarren, Izaskun Biteri GABONAK izeneko idazla-naz.

Zorionak guztiei eta lanean jarraitu dagiela.

BOLIBARTARRAK APAIZ BARRIAREN ZAIN

Oraintxe urte barrietan aste-ko da Bolibarko apaiz-lanetan Karme-lo Arrizabalaga bertako arduradun barria. Abade-etxean konponketa batzuk eginaren zain dago. Ango gazteria egunak kontatzen dagola dirudi. Ez orain arte egon dena txarra dalako, bizitzako legea dala-ko baiño.

Eta Bolibarko erriaz ari garenaz, angogizon bi kontzejaltzarako izendatzeak tripaalak egin dautsez Markinako ayuntamiento norbaiti... eta baserritarren esne-greba atxakiatzat artuta, kontzejal bi onen etxeak arakatzan ibili dira berdez jantzitako gizonok. Besterik ezean, pentsu-zaku baten idatzitako bertsoak eroan dautsez eurretako bati. Gauzak serio eta gogor egin nai eta komediak urten!

Orrela obeto izango da.

LUIS

soraluze

HERRIAREN IZENA

Euskal herrian badakigu zelan-denborarekin herrien Euskal izen asko (hau da, toponomia) aldatu egin den. Hoi-etako bat gure herriaren izenari gertatu zaio.

Zein izen eduki ote du herri honek?, eta moiztik datorrio Plae-ntzia iznea? Galdera haueri erantzuteko Ramiro Larrañagaren idazlanetara jo dugu gauzak argitzeko asmatan.

Berak dionez antzinako izena da Soraluze —soro luze— (campo largo), Deba hibaia-aren eskuin aldean arkitzen da eta beste aldean berriz Herlabia —erla hibaia— (rio de abejas) egun Errekalde izen buruarekin ezagutua, gainera base-rietxe bat zegok izen hori darma-na, hau da erlai.

Planetxia izena gerokoa da, Alfonso XI garrenak 134urteko urria-ren 15an, Placencia de Soraluze izenarekin bataiatu zuen, lehenago izen zaharra eta berria elkartuaz.

Soraluze eta Herlabia erregearren esker on (Privilegio) baten bitartez bat egin zutenean, orduan, Planetxia izen bakarra ipini zioten.

Oraindik eztagiko Planetxia izenak zer esan nahi duen eta zergaitik ipini zioten izen hori. Placencia de las Armas berriz guretzako esan nahia gehiago du Placencia utsa baino, zeren honekin garbi dakusana da herri honek antzinatik ospe handia ukan duela harmagintzan nahiz eta gizaldi hau-etan Eibartarrak aurrea hartu eta hemen anitz guttiti harmagintza.

Zertara datorren idazlantxo hau? ba gure idazlan kaskarrak irakur-tzen duten batzuk kexu dira So-raluze izena agertzen ezte-lako eta bai Planetxi. Hoi-eri erantzun na-hian eta beste askok jakin dezaten uste dugu inori kalterik ezte-lia egi-nen, herri homen Euskerazko izen jatorra Soraluze dela eta ofizialki, zoritxarek, Placencia de las Armas.

Herrien Euskarazko izenak era-biltzen ez ditugulako eta errezen-ara jotzen dugulako, hau da, gazte-lerazko izenak erabiltzera, gerta-tzen zitzaiguna da herrien izen ja-torrak beren esan nahiekin aldatu eta galtzen dijoazkigutela. Horre-gaitik herriko bizilagunen zeregina da, herriko kondairaren berri jak-i-tea eta ez kanpoko gauzak onartu arintxo xamar, etxeokoa baztertuaz, hau da kanpoko larrosak izaten, aberastan gehiena hemen dugu-la eztagikularik.

ODOL EMAILEAK

Herri hontako odol-emaien el-karteak, Felipe Artolazabal, Arri-gain elkartea, Langile aurrezki ku-txa, Udaletxea eta Racing lagun taldearen diru emaitzak jaso ditu-gu, baita Sacia lantegiarengandik ere jasoak daduzkagu bulegoko tresnak.

Lerro hauen bidez bijoazkie el-karte honen esker onak.

Gazte talde batek

mutriku

GAXO ETA BEARTSUIEN ALDE

Azken urte aietako oitura onari jarraituaz, Urte-berri egunez GAXOEN ELKARTEAK eratuta, erriko gaxo, zaar eta beartsuen aldeko diru biltzea egin zan, laguntza txi-ro onen bidez bearrean arkitzen diran gaxoak Errege egun alai bat igaro zezaten. Bein eta berriro gure erritarrak gaxoenganako duten maitasun eta ongi-naia garbiri azaldu zuten, esku-zabal eta borondate aundienarekin lagunduaz.

Jokabide bikaina erritar guziena, eta batez ere Mutrikuko Gaxoen Elkartearena. Eman da zabal zazu munduan frutua.

JESUS NAZARENOAREN EGUNA

Urtarrillaren irugarren igandean ospatzen degu Jesus Nazarenoaren egun aundia. Ikusgarriak dira Bere omenez egiten diran eleizkizun, bederatziurten eta azken egunetako itzaldiak. Ikustekoak baita, gure erritarrak bereziki arrantzaleak, eleizkizun oietarako duten jalera bizia ere. Antzin-antzinetik dator-kigu Motrikuarroi Nazarenoaren egun au aundikiro ospatzea. Izan ere, aundia da benetan, itsas-gizonen zaindari dan Jesus Nazarenoak gure errian duen biotz berotasuna.

Orrela izanik, ona emen Agustindar mojak elikizun oiei buruz eratu duten egitaraua:

Urtarrillak 12. Larunbata. Arratseko 7 eta erditan, bederatziurrenaren asiera. 17, 18, eta 19an, Osteguna, ostirala eta larubatean, ordu berean, itzaldiak Aita Iñaki Bezeziartua izlari izanik.

20an, igandean: Goizeko zortzietan Meza eta erri osoaren Jaunartze nagusia. Amaiketan: Meza Nagusi abestua, Parrokiko Eleiz abesaldeak abestuta.

Arratseko 6 eta erdietan: Bederatziurrenaren amaiera. Mutrikuar Arantzaleen Salbea abestuz, eta Nazarenoaren kutunari mun emanaz, bukaera emango zaio urteroko eleizkizun eder oni.

KRISTMA AGERKETA

Kristma Agerketa bikaina GOIZEKO IZARRAKO margolari taldeak Eguberritako jai egunez umetxoan artean eratu zutena. Agerketa txalogarria benetan. 160 umetxo ziran marrazki leiaketan parte artu zutenak, 6 urtetik 14 urte bitartekoak. Bertan azaltzen ziran lan geienak, Gabon giroari buruz eginak ziran, Gabon giro egokia kutsatzen zuela JAUIJAKO areto guzia.

Abenduaren 29an, arratsaldeko 4etan, bertan parte artu zuten umetxo guzientzako jaialdi polit bat eratu zan, zine, txokolate-jana, zozketa eta leen saria ematea. Sari bat izandu zan, au da, sari bat lan jatorrenari, eta leenen sari ori Itziar Itziarte Azpiazu nexkatxarentzat izan zan.

Zorionak Itziartxo leenbiziko sariagatik, berdin bertan lan egin zuten neska-mutiko guziei, eta azkenik zorionik beroen-beroenak KOINIK zorionik beroen-beroenak GOIJatorrari.

ANDONEGItar Z.

eibar

Abenduaren 20an iriki zan M.ª Angela kalean Lankideen Auzo Aurrezki Ontziaren etxe berria. Zorionez, azken aldi ontan, oituta gauda aurrezki kutxak kulturaren alde gogor lan egiten ikusten eta ez gaitu arritu Lankideen Auzo Aurrezki Ontziak ere erakusketa eta kultur eginkizunetarako areto edo sala bat atundu duala jakiteak.

Etxe berriaren azkude edo inaugurazioa ospatzeko, tankera guzietako 42 erti-lanen erakusketa bat antolatuta da areto ontan. Lan guziak Eibarren aurkitutakoak edo eibartarrak eginak dira, eta leen esan dedan bezela tankera guzietakoak, arrizko aizkoragandik asita Elguezuaren eskulturaraino. Ba daude gainera, aundiegiak izatearren

edo beste zerbaitegaitik eraman ez diran erti-lanen argazki ederrak.

Lan eder eta balio aundikoen multzoa da noski erakusketa ontakoa, gutxiago izan gabe Fernando Beorlegui eta Juan San Martin jaunak egin dutena auek bilatzen, ikasten, batzen eta argitaratzen. Jakina da gainera, San Martin jaunak sarritan azaldu duala, 13-III-73-ko «Diario Vasco» egunkarian eta abar, zein bearrezkoa dan museo bat ipintzea Eibarren erti-lan guzi auek gal ez daitezen. Oraingo bezintzat, au egia biurtu arte, eskuz eginda dauden Arrateko azulejo barroko eta beste romaniko, gotiko ta ainbat tankerako erti-lanak ikustera joan bear lirateke ikastetxe-etako neska-mutilak, ez bait da artea ikasteko bide oberik.

Azkenez, azkunde eguneko itzaurrea ere San Martin jaunak egin zuan, Eibarrek duan ERTI-LANIK EDERRENA EUSKERA DALA esan-da bukatuaz.

Bai, egia aundia San Martin jaunak, baina zein museotan ipini bear-ko da, zoritxarrez, bere balioarekin konturatzeko gu denok?

EUSKARA JALGI ADI LANTEGIRA

Eskola Armeriak argitaratzen duan aldizkarian, Peña Xabier eta Ibañez Karlosek euskeratutako lan bat agertu da. «Onelan egiten da galtzairua Altos Hornos de Vizcaya-ren lantegietan» deritzana.

Egitan txalotzeko eta postekoa da lantegietako eztabaida eta teknikaren garrantzidun gaietaz euskeraz mintzatzea. Orain arte ez da egokia aurkitu gauza onetaz itz egiteko gure izkuntza, eta lantegi eta ikastola teknikoetan tresna eta makinak (ona emen bat) izenak erderaz erakutsi diran ezker, jendearentzat askoz errezagoa egitearren erderaz idatzi da gai onetaz.

Orain dala urte eta erdi, Ardatz Rapid lantegiak argitaratutako katalogo berriak iztegi tekniko bat zekarren, Jose M.ª Krüzeta eta Juan San Martin-ek egina. Ortarako, itzen jatorriak zaarrenak bilatu zituzten eta bear ziranak berriztu, gaur bete bear duten eginkizunari buruz ipiniaz.

Gauza auekin Txinako gertaldi batekin gogoratu naiz. Japonesen aurka gerra egin zutenean txinoak, gudari gazteek ingelese erabiltzen zuten beren asmoak obeki azaltzeko orduan buruzagi zanaren Chang-Kai-Check-en aurrean. Aserre bizia lortzen zuten bere barruan ala itz egitean, ta bein aspertuta esan zien: Ez al da gure izkuntza gure artean aitzeko naikoa edo eta txino ezin ditezke gauzak ongi adierazi?

Berdin esan bear ote degu ba gure izkuntzaz?

Orain arte itxita izan baditu teknikaren ateak, leengo sarrera eman zaio, au izanaz, jakina, zailena aurkitzen. Aurrera ba beldur gabe eta zorionak.

TXURI ETA GORRI ETA KIKIRRIKI

Ala deritza ETOR-ek argitaratu duan azkenengo ipui idaztiari. Ayerbe liburutegian aurkitu zuan nere amak ume bati bezuza edo erregalu bat erosteko asmoarekin joan zanean. Oso polita da benetan eta ongi egina. Eskerrak, norbait gogoratzen dala umeekin eta auek bear dituzten idaztekin.

Itzaurrea oso atsegin izan zait eta uste det ala izango dala gurasoentzat ere, orregaitik ipui-sorta nere itzak baino obeki adierazten duten batzuek aukeratu ditut.

«Batzuek euskaldunak dira, gure-gureak; beste batzuk nun-naikoa, ludi guztikoa. Baiña bai batzuk eta bai besteak; danak ausnar berritu eta bere erara ondu ditut Lekuona-kan berri biurtzerañño».

ERRI MEZA

1973 urtea bezela, 1974 ere Erri Mezarekin asi zan. Ondore aundia izan zuan meza onek eta Karmeldarren eliza barrenearaino beteta aurkitu zan. Oso ederra eta ongi antolatuta zuten karmeldarrek eta Alzibar jaunek.

Meza aita Karmelok eman zuan eta leengo irakurgaia Muñoa jaunak egin. Uranga bertsolariak bota zizkigun bertso polit batzuk eta Perez Sarasketa anaiek, batak soinu jole bezela eta besteak Kezka-ko zuzendari bezela, beren laguntasuna eman zuten.

Jon Bergaretxe abeslari gaztea entzun genuen azkenez Eibar-en. Naiz elizan izan, oso ongi azaldu zigun bere trebetasuna.

Itz gutxitan bukatzeko, zoragarria. Irten zanean ala zion beintzat jendeak eta ez bakarrik eibartarrak, alderdietako errietatik etorri ziranek ere.

Jose Deunaren jaian izango da datorren Erri Meza.

KRUZETA-TAR ODILE

saldia

ERMITTAKO ETA KANPO SANTUKO LANAK

Parrokiko liburu zaarrak bein baino geiagotan aztertu izan ditut, Ermitten berri zerbait arkitzen ote dudan. Batez ere noiztikoa den Ermitta eta bere arrizko aldare bikaina noiz eta nork egiña. Baiña guzia alferrikakoa izan da. Au gertatzen zaigu: diru-kontuetako liburu 1831 garren urtean asten dela eta emen diru-kontuetako liburu zaarragorik ez dagoela. Gerrate batean galdu edo erre egin-go ziran noski. Izan ere, Bataiatuen, Konfirmatuen, Ezkonduen eta Ille liburuak 1610 garren ingurukoak dira.

Ermittak, aldea du pitxirik ederrena eta baliotsuena. Olako aldareak merezi du gordairu txukun eta egoki bat. Ori dela medio, Ermittaren zaar-berritzea egin da. Eta Ermitta berritze ezker, zergatik ez Kanpo-santua? Ez al ditugu an gu geiena maitatu gaituztenak? Ez al da bidezko gu yaso bear gaituen lur-ama eta bere inguruak txukun edukitzea?

Guztiok bortza aundia egiñez gure barrenean, asi giñan lan aue-tan. Iaz teillatu berritzea egin zen denen laguntzarekin. Aurtengo lana paretei eta zolari buruz izan da. Ermittako eta Kanpo-santuko paretak, ustez, oso sendo eta gertu gelditu dira. Denetara mortero onak artu dituzte, aurretik ongi garbitu eta erortzeko arriskuan zaudenak seguratu. Gero xurritu. Ermittari «pintura plastica» eman zaio eta Kanpo-santuari kisua.

Ermittaren barrenean arria age-rian utzi da, tarteak porlan-morteroz artuta. Azaldu den arria zakarra da egitan, baiña orrela aldarearen politasuna geiago nabaritzen da.

Zolan, aldare inguruan, arri pikatuak eta gaiñerakoan arri-losa, Urrutiñotik ekarrita, jarri da. Meza emateko maaia, errotarri bat jarri dugu pillare arri baten gaiñean. Ataria arri-losaz egin da eta Ermitta inguruan porlanezko azerak. Kanpo-santuko sarrera oso ederkid gelditu da arrizko arkoa jarri denean gurutzea gaiñean duela. Alde guzietara 300 porlan zaku pasa eta 52 metro lear edo ondar sartu dira.

Guretzat gauzarik maitagarriena eta sekulan bear bezala estimatuko ez duguna auxe izan da: erri eta baserrietako gure jendea egin digun laguntza. Nere ustez losa karraiatazea zen lanik gogorrena eta arriskugarriena. Eta egun erdi batean ekarri ziran 140 metro losa. Au ikusi ez duenak ezin du sinetsi.

Gure poza eta atsegiña litzake San Anton egunean Ermittan meza ematea. Ea denen arte, leen bait leen, goi-sapaia txukundu eta paretetako arriak garbitzeko bidea izaten dugun. Eta denbora berean, leioak eta atea egiteko albidea izaten den.

EZKONTZAK

Abuztuaren 11garrenean ezkondu ziran Olasoko Josetxo eta Yurdaneko Dolorex, emen bertako elizan. Don Joan Batista, Labingo apez jaunak fedatu zituen. Yurdaneko Migel eta Olasoko Joxepa ziran ezkontz-atautxi amautxi.

Zurgineneko Joantista ezkondu zen Abenduaren 7garrenean Bera-ko elizan. Bere andrea Zalaingoa da, Maria Jesus Telletxea Irazabal dira bere izen eta abizenak.

Abenduaren 22garrenean izan genuen Argiñeneko bordako Joxefinaren eta Leitzeko mutil gazte Jose Inazio Zabaletaren ezkontza. Joxefinak bere aita Migel zuen atautxi eta Jose Inaziok berri, bere ama Joana.

KONFIRMAZIOA

Abuztuaren 31garreneko arratsaldeko 6etan izan genuen gure errian 12 urtetatik gorako nexka-mutillen konfirmazioa. Sendotzeko sakramentua edo konfirmazioa ematera Iruñetik D. Jose Maria Larrauri, Obispo Laguntzaillea etorri zitzaigun. Denen arte 19 neska-mutil ziran. Obispo jaunak meza eta sendotza euskeraz eman zituen. Itzaldia berriz erderaz.

ILLAK

Ogeita zortzi illabete gure errian iñor il gabe igaro ondorean, Abuztuaren zortzian joan zitzaigun Yoantreneko Bizenta gaixoa. Zeruan bego. Bizenta zenaren bizitzan iru gauza arkitu izan nituen: lana, denei ongi egitea eta otoitza.

Abuztuaren 4garreneko arratsaldean Jaunak beregana deitu zituen Estanis Mariezkurrena eta Josetxo Elizalde. Goian beude. Josetxok gaitza luzea eta txarra izan zuen, baiña pazientzi onarekin eraman zuen. Estanis zenak atake bat izan zue neta bi egunez ezaguerarik gabe ala-ala egon eta azkenean il zen. Estanis, emakume gozoa, alaia eta konfiantza osokoa zen, alde guzietan oso maitatua.

Gure sendagille Don Bizente maitea ere joan zitzaigun Buruillaren 16garren goizean. Goian bego. Denok asko sentitu dugu bere itzea... Don Bizente maitatua zen gure errian eta jendeak berarekin bazuen konfiantza. Egia esateko gurekin ia 25 urte bai zeramazkien. Gizon argia eta fededuna zen.

TOMAS

tolosa

HAURTZAINDEGIA

Lehendik esana dugun bezala, haurtzaindegia Sakramentinoen gletara aldatua izan da. Aurreko egun batean izan ginan bertan eta egia esan, bertako arduradunek gogo hartu dute leku berri honen antolaketa. Lokakak ere merezi zuen hainbese, baina dena dela, han zebiltzen nahiko guraso pintaketan, zurgintzan etabar, atsedan bat hartzeko ere astirik gabe. Benetan alpagarria, guraso hofen lanerako elkartasuna. Beraz, gure herriak izan duen lozorroako fama, apurtxo bat bederen astintzen hasiak izango gara.

TOLOSAKO ESKUALDEA

Tolosak baditu berari lotuta dauden hainbat herri eta herrikka. Orain arte lotura hau, lege aldetikoa iazn da batez ere. Hortik kanpo berriz, azokak, sal-erosketak, industrietako langileen joan-etorriak, klinikak eta abar.

Aspaldi honean berriz, badirudi harreman hauek zabaltzen doazela kultura mailan ere. Aurtengo ikastolaren hasieran ingurko herrisketako ikastoletako haurrak Tolosara bildu dira. Alegia, basika ematen ez den ikastoletakoak noski. Hauen-tzako Laskurain ikastolak jangela bat antolatuta du, eguerdiko joan-etorria kentzeko.

Orain berriz Lizardi Elkartek bultzatuta bailara hontako giza-ekonomiko ikerketa bat egitera doaz. Ikerketa hontan hogeita bost herriak hartzen dute elkar eta bakoitzetik arduradunak bilatuak izan dira lankide bezala jarraitzeko, Bada

beraz elkartze honen gogoia, eta nola ez, beharra ere. Ez dago esan beharrik zein garrantzia duen holako estudio batek, bai herri mailan eta baita bailara edo eskualde mailan ere. Honek azalduko baitzikigu gure beharrak eta gure gehiegikeriak ere.

LIZARDI ELKARTEA

Elkarte honek badirudi eraberri-tzeko edo suspertzeko bederen erabakia hartu duela. Dakigunez, bazkide asko egiten ari dira, eta gehien bat gazteak noski. Lehengo ehunda hogeia, berrehun da berrogeita hamarrean jarri nahi dira. Benetan interesgarria deritzagu erabaki gure herriko euskal kultura aztertze eta pizteko. Bada zer egin franko, gogo pittin bat izan ezker. Hasi idazle gazteak egiten, edo orduz kanporako irakasleak prestatzen, edo mintzaldiak emateko gal izango diren gazteak osatzen; dakit zer gehiago ez den behar?

Euskal liburutegi on bat osatuz joan, antzerkiak emateko talde bat prestatu, kantariak, dantzariak, ekologiak kezkatutik daudenak, etab.

URTE BERRI

Zaharra joan zaigu eta berria etorri, lehengoak baino uza gehiago eta hobeia ekarri gure herriko zenbait katramila ireki, euskaltza-leon hurbiltasun bat jarri, euskaldun batzuen euskaltzaleasuna ekarri eta gure erdaldunen euskalduntzea sarri. Hala izan dedila. Amen.

ASKALEKU

arrasate

Arrasateko Ikastola, herrian zehar sakabanaturik dago lau haurtzogietan. Lau talde hoietako batak E.G.B. jarraitzen duten haurrak biltzen ditu. Santa Barbara deitu mendixka baten hegalean dago kokaturik, kasko zaharretik bazter xamar. Ikastetxe ederra da eta tokia ere aparta, besterik bada, Arrasaten. Aparta delarik, aparte xamar ere badago zoritxarrez inguruko biztanleen bixtatik eta badirudi lapurrentzat tentazio bide bihurtu dela aspaldi honetan. Urtearen zehar lau aldiz ibiliak dituzue gaueko bisitalari horiek Santa Barbarako Ikastolan zokomira. Azkeneko bisita Abenduaren 23tik 24erako gauean egin ziguten. Oraingo honetan, bestetan baino ausariako eta lotsagabeago ibili dira, presarik gabe, dirudienez. Eta nahi duten guztia egin dute: ateak eta leihoak bortxatu, telefonoa txikitu, aterki bat lau zatitan utzi, fitzak, paperak eta liburuak miaztu ondoren lurtean sakabanatu, gelatxo bateko paretak pinturaz zikindu. Honetaz gainera, heurak ekarritako champagne botilla bat patxadaz edateko denbora sobratu zitzairen.

Egunak halakoak ziren eta jendea Ikastolan gertatutakoa ikusirik, lehenengo momentuan, ikaratu ere egin zen zerbait okerrago izango zalakoa. Badirudi ordea, lapur kontu bat besterik ez dala izan guztia.

Inor ez dedila harritu, hementdik zenbait egunetara gure Ikastolako leihoak burnizko errejaz ez-talirik ikusten baditu eta haurrak, Picasso-ren marrazki ezagun batean bezala, pakearen usoak legez erreja atzean.

MIKELATZ

«Urtarrilaren 14an irrat-saio berri batekin hasi gera Donostiako herri irradian. Irrat-saio berri honen izena: EUSKERA IKASTEN. Arratseko 9tan hasi eta 9ak ta laurdenean amaitzen da. Hontara azalduko genuke saio honen mamia: Patxi Altunaren metodoz euskerak ikasten ari direnentzako laguntza bat izan nahi luke EUSKERA IKASTEN izeneko irratsaio berri honek. Guk ezagutzen ditugun euskera ikasten ari diren talderik gehienek 8tik 10tarako saio luzeak egiten dituzte, eta hoientzako laguntza atsegin bat izan nahi luke ordu laurdeneko saio honek, hain zuzen beren lan luzean atsedendalditxo atsegin bat eskeini, bitartean ere euskera ikasten dutelarik. Astelehenetik ostiralera bitartean egiten dugu Donostiako herri irradian EUSKERA IKASTEN saioa, arratseko 9tan hasi eta 9ak ta laurdena bitartean».

NEKAZARITZA AN ETA EMEN

Jose Alkiza

1973 urtea baserritarrentzat nolakoa?

Baserritarra, inor badata, esperantzeta bizi dan gizona da. Orain neguan belazeak ximaurtu eta ongarrizten ditu, udaberrian belarra erruz eta ona etorriko den esparantzaz. Udan, izerdi patsetan belar ontzen badabil... jo mutillek, jo lanean... etorriko da bai negua, eta aski luzea belar ondu oek jateko, eta orduan atsedean geixego izango dugu. Ikulluan txahal bat jaiotzen denean, urtebeteko itxaropena pizten zaio, ura azi eta gizendu arte. Behiak umea ondo egin badu, lehengo umaldian 25 edo 30 litrotara iritxi zen, ea oraingoan ere arrapatzen dituen.

Orrelaxe doa baserritarren bizia, beti gero ondo izatekotan, orain estu eta larri bagabiltza ere. Orain pentsuak garestitu dira eta pagabeharrak igo; laster esnea ere garestituko al da, geroxeago zekorrek diru egingo omen du... eta segi lanean.

Baserritarra esperantzak bizi du. Gero obetoxeago izango dan usteak eusten dio, bestela onuzkero baserri guztiak ustu ziren. Alere, ondo izango da, joan den urteari begiratu bat ematea, nolakoa izan den ikusteko eta sartu geran urte berri ontan ze itxaropenekin abiatu geran jakiteko.

PENTSUAK

Proteinadun pentsugaia soja da. Izena behintzat ikasia dugu, entzun ere ainbat bider entzun al dugu joan den urte ortan. Soja ori mundu guztian eskas zegoelata, erruz garestitu ziren pentsuak. Sojaren ordezkorik ere ezin zen topa, Peruko arrai iriñak lehentxeagotik ahitu baitziren.

Azkenik, inork baiño garestiago pagatu du Espainiak soja ori. Zenbaitek ikusten omen zuen aurretik zer zetoarren, baita gobernuko gizoni adierazi nahi ere, baiña ez zioten kasorik egin. Gero izututa, gabe gelditzeko bildurrez, garestien zegoen garaian, segiturako behar zena ez ezik, ia urte guztirako ainbat erosi zuten. Andik aste batzuetara jetxi egin zen pixka bat; baiña erosiak, erosiak zeuden.

Aldez aurretik zer zetoarren ez ikusteagatik, 3.000 milloi galdu omen zituen Espainiak gobernuak erosketa ortan.

Urtearen azken bi illabetetan galera ori kitatzen aritu gera. Azaroaren lehenengotik asi baitzen kosetxa berria, askozaz merkeago; baiña gobernuak, lehen galduak ordaintzeko, berari kostatzen zaionaz gainera kiloko 8 bat peza kargatzen du soja ori pentsuzaleari saltzerakoan.

Gainera pentsu base ori ez da ageri, garagarra ondo jasoa euki behar dute, baba asterako bukatu zen, artoa garestiago dator... eta orrela pentsuen prezioa astetik astera joan da aldatuz, beti ere laster izango ez dan zurrumurruarekin.

Baserritarren esperantza: urte berrian pentsuari prezio jakin bat ezarriko al zaio eta geratuko al da igotzez; gobernuak salduko al du soja erositako prezioetan eta jasota daukatenak asiko al dira garagarra saltzen...

NAFARMINA

Ankamaña dalata illabetetan euki genituen feriak itxita. Ez zegoen ganadurik erosterik, ez saltzerik. Nafarmina arrapatu zutenek galera galantak, eta ez zutenek ere nahikoa. Jatena euki, leku euki, behia ekarriko eta erosterik ez. Danentzat gaizki darenenik ez omen data, behar bada, tratalariren batek aprobetxatuko zuen egokiera.

Baserritarren esperantza: aurtan ez al da nafarminik azalduko... errapemiñak ez al nau penatuko, eta feriatik behien bat ekartzen dutanean, ez al dut behintzat kaeneko gaitza etxean sartuko...

ARAGIA

Aurreko urtean baiño zekor aundiagoak azi dira eta zekor aragi gehiago izan da, kanalean 270 kilotik gorakoentzat 9 peztako prima jarri baitzen. Prima ori arrapatzegatik jendeak euki du egin gehixeago eta gizendu obetoxeago zekorra.

Prezioak ordea, behetik. Otsailaren 2an erabaki zuen ministroen batzarrek prezioak berriro zitezela, soja, eta pentsuak, ainbeste garestitu ziren ezkerre; baiña ez zitzaizkion ikuturik egin abuztuaren 9ra arte. Gero ere kanpotik eka-

eta nondik jan?

rritako aragi konjelatuarekin konpetentzi gogorra egin zaio emengoari.

Azkenik ganduzaleek berek altza behar izan zuten kanpotik oinbeste aragi ekartzearen kontra, bertakoa ere sobre eta ezin saldurik zeukatela esanez. Orduan, urriaren 5eko ministroen batzarrean, agindu zitzaion FORPPAri 10.000 tonelada zekor aragi osatu arte, zekorrek il, aragia izoztu eta kamaretan jaso zezala, kiloko 110 peza pagatuz, primak aparte.

Neurri au beharrezkoa izan da eta orain beste 10.000 tonelada il eta jasotzeko eske asi dira zenbait ganaduzale, baiña prezioak bajuegi ditu. Izan ere prima eta guzti, ildako egun brean jasotzekotan izanda ere, 126-127 gutxiegi da gaur kilo aragia egitea kostatzen danakin.

Gure artean oso zekor gutxi il da kamaretan jasotzeko, txarrean ere oinbeste eta prima, ortxe nonbait pagatzen baitzuten arakiñek il eta berehala saltzeko.

Prezio kontu ontan, orain bi urteko salneurrian ari direla zekorrrak saltzen diote aho batez baserritarrek. Onenbestez dana esana dago. Izan ere gañierako gauzek joan deneko bi urteotan eraman duten ziztuarekin... arrapa itzak.

Baserritarren esperantza: arakiñek asko irabazten omen dutelata, kontrol jarri omen diete orain. Tablan nahiko goian dago erosi behar duenarentzat, baiña bitartekoak gutxiago irabaziz pasa behar omen duteta, zekorzaleari pagatzerakoan, igoko omen da aragia; 145 eskatzen omen dute Galizia aldean eta orixe arrapatuko bagenu...

ESNEA

Urtearen aurrealdetik, oraindik sekula gertatu ez zena, ikusten da Espainian: esne gehiegi. Zentralak ezin dute bildu ainean saldu. Ganaduzaleei artu nahi ezik asten dira. Batzuetan ez dala legeak agintzen duen bezain ona jartzen dute aitzaki, bestetan aitzakirik ere jarri gabe, ez dutela behar eta kito.

Galizian ganaduzaleek 10.000 litro esne putzura bota omen zituzten. Azkenik, gobernuak, Portugalera esnea saltzeko moduak egiten ditu: 1.321.000 litro. Baiña nora bait esnea saldu behar eta, Por-

tugalera eramaten ari diren bitartean, Europatik gazta erosten segitzen da.

Udan ez da sobrate otsik, premiak estaltzen dira. Baina iristen da udazkena eta lehen "esnetan ito beharrean zebiltzala" ziotenek, orain egarritz itotzen daudela eta baso bat esne fresko eskatzen dute.

Gobernuak Europatik esnea ekartzeko baimena eman urrian, ez eskatu zitzaion guztia; baiña bai, 10 milloi litro. Azaroan, oraindik aundiagoa zen premia, eta 24 milloi ekarri ziren, eta abenduan beste orrenbeste.

Urtearen buruan oiek dira gora beherak! Ez dakigu zer ikusteko gauden, baiña datorren udaberrian, berriz ere, esnea sobratu baietz, diotenak, badira.

Orrek, esnea orrenbeste gutxitzeak, gauza bat erakusten du: ganaduzaleentzat ez dela urte ona izan. Prezioak urtearen aurrenetik azkenera lehenean iraun dute. Irailetik "p"recio colchon" delakoa pagatzen asi ziren zentralak, ori bai; baiña orrekin badakigu esperientziak noraino goazen; lehen kobratua dugulako, gero, urtearen azkenean, ez kobratzera, edota okerrago litzakeena zentralari zorrak eginaraztera.

Oiek orrela, alde batetik pentsuak eta bestetik bizimodua erruz igo dira urtearen azken illabetetan. Neguaren sarreran bizimodu garestitu zalata jornalak ere altxatzeko eskatuz, zenbait lantokitan lanari uzten diote fabriketako langileek.

Bizimodua zenbat garestitu dan ontatik kontuak ateratzen ditut nik: zenbait lantokitan 3.000 peza jaso diete jornal. Beraz orrenbeste behintzat igoko zen bizimodua. Egunean 100 litro esne ateratzen dituen baserritar bati, bizimodua ainean esnearen prezioa ere igoitako, litroko peza bat garestitu behar luke esneak. Ori, lehen aña kostatzen bazaio; baiña nola pentsuak ere igo egin diren, bixtan da gehiago kostatzen zaiola. Esneak lehengo prezioan segitzearekin be-raz, bi aldetatik datorkio galera: batetik, beste edozeinek bezalaxe, gehiago behar bizitzeko; eta bestetik, pentsuak igo direlako, lehen baiño jornal txikiagoa irabazi.

Bada nahiko komeri. 13.20 paga dezaletela eskatzen dute nafarrek, azaroaren 20an Iruñean egin zuten sindikatuko billeran.

Geroxeago, illaren 29an Santan-

derren, Nafarroa, Gipuzkoa, Bizkaia, Araba, Santander, Asturias eta Galiziako "Camara"etako ordezkariak bildu ziren. Billera ontan Espainiako iparraldeko deitzen dioten lurraldeko ganaduzale guztien egoera estu eta larria delata, nafarrek egindako eskabideak ontzat eman zituzten. Beste puntu batzuk ere tratatu ziren eta azkenik gobernuko lendakari, nekazaritzako ministro eta abarrekin, itzegitera eta aurrez aurre gauzak nola zeuden azaltzera, Madridera batzorde bat bialtzea, erabaki zen.

Oiek orrela, ministroen batzarra izateko zen astearren aurrenetik zentralera esnea bialtzeari utzi egin zioten nafarrek eta ondoren baita Gipuzkoan eta Bizkaian ere.

Baiña, inork uste ez zuena gertatu zen tartean: gobernuko lendakaria il zutela Madrident eta jakiña, ministroen batzarrean ez zen esne konturik aipatu. Ondoren, baserritarrak berriz ere zentralera esnea ateratzen asi ziren, urrengo

ministroen batzordean asuntua zertan gelditzen dan ikusi arte.

Nafarroako periodikuetan adierazi zuten zergatik eta nola asten ziren berriz ere esnea ateratzen: egun gutxi barru gobernuak beren eskabideak entzun eta ontzat emango dituelakoan, alegia.

Bitarte ortan FORPPA-k 11 peza eskatzen duela, jakin dute nonbait, eta diotenez, ez dira orrenbestez konforme, ez delako ori kostapreziora iristen. 13 peza eta Espainia guztian prezio berdiña, orri eusten diote, eta gobernuak ori ez badu ontzat ematen, berriz ere esnea saltzeari utzi egin beharko diotela...

Ortan bukatu da 1973 urtea. Onixen esaten zaio ba, urtea gaizki baiño esperantzeta bukatzea.

Baserritarren esperantza: egingo al dala laster ministroen batzarra, eta erabakiko al dutela esnea kostaprezioa pagatzea; gu ere bizi gaitzen eta lanerako poz pixka bat izan dezagun...

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 11459
DONOSTIA

TXERTO Argitaldaria

1973 AN ABENDUAN AZALDUTAKO LIBURUAK

LOS PUEBLOS DEL NORTE

Bigarren argitaraldia. Zuzendua eta osatua.
JULIO CARO BAROJAK idatzia. — Argazkiz osatua.
Salneurria: 260 pezeta.

FIESTAS TRADICIONALES Y ROMERIAS DE GUIPUZCOA

Argazkiz osatua. Egillea: LUIS PEDRO PEÑA * SANTIAGO
Salneurria: 275 pezeta. Larruz: 400 pezeta.

HISTORIA DE LA REVOLUCION DE LAS PROVINCIAS VASCONGADAS Y NAVARRA (1833 - 1837)

FRANCISCO BACON da egillea. — Marrazkiz osatua
Salneurria: 150 pezeta.

ESTUDIOS VASCOS

JULIO CARO BAROJAK idatzia. — Argazkiz osatua.
Salneurria: 270 pezeta.

APELLIDOS VASCOS

Hirugarren argitaraldia
KOLDO MITXELENK idatzia, zuzendua, osatua.
Salneurria: 275 pezeta.

Editorial TXERTO - Armerias Enparantzan, 4

Urrut. 11459 - 459757 - 419136 DONOSTIA

AMUNSA

EIBARKO ARTEAREN ERAKUSKETA

(Lehenbiziko onialdetik dator)

● Hi Juanito, nik dakidanez behintzat, hi aspaldidanik ibili haiz Eibarren museo bat moldatu nahiaz. Museo hori ez duk oraindik lortu ahal izan, baina hona hemen geroagoko bilketa osatuago baten lehen erakusketa. Esaiguk zerbait hire asmo haitaz.

—Neure arte-zaletasunak eraginki, aspaldi ohartu nintzuan Eibarren bazela gauza baliozko asko, eta azken urteotan ekin nioan arte lanak katalogatu eta fitxak egiteari. Azterketan ihardun, garaiak zehaztu, estiloak berezi etab. etab. Hor ibili izan nauk Udaletxean, eskoletan, parrokiari, gainontzeko elizetan, bai eta baserri baserri ere.

● Hire ikertze lan horretan aparteko bilketarik egin ahal duk?

—Denetarik ikusi eta aztertu behar izan diat, eta baliozko gauzak bezain ganorabakokeria ugari ere bai. Hala ere, Eibarren egin ditudan bilketarik garrantzikoenen artean, San Pedro erromaniko irudi bat dugu, lehen ere ezagutzen zena, baina erromaniko zenik inork ez zekiena. Nik neuk aditzera eman nian lehen aldiz orain dela zenbait urte. Horrez gainera, orain dela hamabiren bat urte, Agiña-ko (Aginaga) Ama Birjina, estilo klasiko gotiko bat deskubritu nian.

● Baliozko arte lan hoik aurkitzeak sortu ahal zian museo bat egiteko asmoa?

—Behar bada, bilketak berak baino, arte balio hoik ezagutarazteak dakarkien ondorioak. Agiña-ko Ama Birjinaren kasuan, esate baterako, denboraz konturatu izan ez bagina, oraingoaz galdua izan gienazakean.

● Zelan galdua?

—Agiña-ko irudi hori deskubritu eta gero, haren berri eman nian AUNAMENDIn, eta handik denbora gutira Gasteizko antikuariatu batzuek irudi hori erosi nahiaz ihardun ziotuan. Nik emandako berriagatik izan behar, ze bestela ezin ulertu nola etor zitezkeen besterik gabe Gasteiztik Aginagara Ama Birjina horren bila. Edozein modutan, tratua eta dena egin ziaten nik jakin nuenerako. Hala ere, Don Migel Lasa parrokoa jakinaren gainean jarri nian eta zorionez irudia lehengo lekuan geratu zuan. Gertaera honek gure arte lanak zer arriktutan zeuden ohartarazi ziguan, eta, ondorioz, museo bat edota arte balioak non bilduko leku baten premia azaldu.

● Beste arrixku aipagarririk?

—Arriktutan baino, galdu berria dugun Erdi-aroko kantoral bat. Kantoral hori erabat osorik bide zegoan 1929 urtean, Gasteizen eratu zan eliz-musika erakusketa batetan aurkeztu bait zen.

Aita Donostiak dinoanez, XIII mende azkeneko edo XIV haserakoa zuan. Nik uste diat, ordea, XIII edo behar bada XII mendekoa zela, bere grafia erromanikoa bait zuen eta ez gotikoa. Lerro bakar batez anotatua zuan, pentagramarik gabe, alegia.

Esan dudana bezala, 1929 urtean Gasteizen aurkeztu zuan, eta Eibarrera itzuli ez ziten edo gerran galdu zuan, ze Eibarren ez diagu geroztik haren arrastorik izan. Hala ere, nik neuk, pixkat buru-gogor edo, parrokiako korura igotzeko baimena eskatu nian; hasi nintzuan aztertzen eta hara non kantoral galdu horren orri bat aurkitu nuen. Bai eta XVII mende haserako kantoral bat oso osorik dagoela ikusi ere. Hamabi tomo dituk, urteko meza guztiak biltzek dituk, eta pergaminotz eskuz eginak dituk, lñarra delako eibartar batek Toledon kopiarazi eta parrokiari erregalatuak.

● Hik aipatzen duan arrixku hori izan duk, beraz, museo edota —oraingoaz besterik ezinean— era-

kusketa hau moldatzearen arrazoiak?

—Bai, nik aspaldi nian halako zerbait egiteko asmoa, bai eta inoiz horretaz idatzi ere. Asmo honen berri jakin ziten, nonbait, «Caja Laboral Popular» delako arduradunek, eta bulego berria inauguratzean zerbait egin ote zitekean galdatu zidatean. Baietz erantzun nian, Udaletxea eta Parrokiaren laguntza lortzekotan behintzat. Hala gertatu duk, eta, egia esan, laguntza eta erraztasun handia izan diagu. Horrez gainera, «Caja Laboral» erakusketa honetan bildu diren obrak aseguratu zetik.

● Erakusketa honetan Eibarko

arte obra guztiak bildu ahal izan ote dituk?

—Ez, ezta hurrik eman ere. Alde batetik, zenbait ekartzerik ez dagoelako, eta bestetik, ekarri ahal izanez gero ere, guztiak biltzeko haina tokirik ez dagoelako. Ekarri ahal izan ez diren kasoetan, eta ekartzea merezi, erretratuz baliatu izan gaituk, kolorez nahiz bel-zuriz.

● Hemen biltzen diren obrak partikularrak ahal dituk?

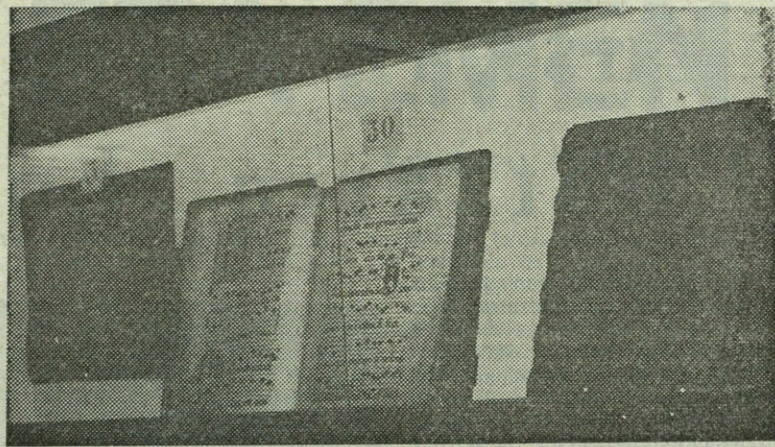
—Ez, hemen biltzen diren arte balio guztiak, Sosola baserriko harritziko irudia edo izan ezik (herri-gotikoa, XV), gainontzeko guztiak Eibarko herriaren patrimoniao dituk.

Juan San Martín, arduradun eta antolatzaile

Aginagako Andra Mari irudi gotikoa XV mende hasierakoa

XIII mendeko kanta orria (3) eta XVII mendeko kanta liburu bat (30)

● Biltzen diren arte lan hoik zein garaitakoak dituk?

—Hemen dagoen zaharren zaharrena harritziko haizkora bat duk, neolitiko garaikoa, otarre harriz egina, Gorosta-beña baserriko etxe-koandreak bildua eta zer ote zen neri emana, Eibarren museorik ez dagoen artean nik gorde nizean.

Hala ere, aipatu dugun harri hau —arte izanik ere— ez zekiat ba nik zenbateraino har daitekean artetzat. Esan gura diat, zera, harri hau, artea baino, orain dela hiru-lau mila urteko erreminta soil bat dela.

Artea, arte bezala, hamabigarren mendean hasten zaiguk Eibarren, kasualidadez geratu zaizkigun San Andres eliza zaharreko aztarren erromanikoak, bai eta atari buruan dagoen San Pedro irudi erromanikoa ere.

● Garai guztietako arte mota guztiak biltzen ahal dituk erakusketa honetan?

—Ba, Eibarren dauden arte estilo guztiak zeudek hemen bilduak: erromanikoa, erromanikotik gotikora arteko transizioa, gotikoa, gotikotik errenazimendura arteko transizioa, hau da, platereskoa. Gero, errenazimenduko lehen garaia, errenazimenduren romanista estiloa. Barrokoa gero, eta barrokoaren barruan ere, hemen inguruan erabiltzen zuan barroko berezia, eta Valladolid eskolako estiloa.

● Eta garaiz garai ez ahal zegoen hutsunerik?

—Bai. XVII mende azken partetik XIX mendearen azken partetera hutsune bat agertzen duk. XIX mende honetan azaltzen ziaiguk neoklasikoa, eta estilo honetan sartzen ditiat, nik neuk behintzat, Zuola pintatzailea eta Elgezua irudigilea.

● Zer deritzak hik berrehun urteko hutsune horri?

—Uste diat hutsune berberorri Euskal Herri guztian izan dugula, Gipuzkoan eta Bizkaian batez ere, oso nabarmen gainera, ekonomia problemagatik batik-bat.

● Hemen biltzen diren obra guztien artean zeintzuk dituk baliozkoenak edota aipagarrienak?

—Estiloak eta materialak guztiz desberdinak dituk eta bereztea ez duk batere erraza. Dena den, oneak ez baina bitxienak, hemen inguruan agertzen ez direnak alegia, bi dituk. Bata XVI mendeko bidriera plateresko bat, San Andres parrokiari osorik iraun duen bakarra. Bestea, Arrateko XVI mendeko muralak, zoritxarrez aski galdueak daudenak.

Arte balioari bagagozkio, berriz, lehen aipatu dugun Aginagako Andra Mari irudia, gotikoa, XV mendekoa. Eta pinturen artean, XVII mendeko oleo bi.

● Beste gauza bitxirik?

—Ba, arte balio handikoak ez badira ere, kontutan hartzekoak dituk beren mailan, Euskal Herrian zenbait mendetan zehar landu diren bi arte mota, burdin lantze eta zeramika lana.

Horra, esate baterako, Arrateko herraje eta azulejoak. Bat zein beste XVII mendekoak dituk, barroko girokoak, eta eskuz landuak, zaharretan eginak eta azulejoak,

Herrajeak sasoi batetako ferrerria berriz, eskuz margotuak, zeramikaren teknika berberaz baliatuz.

● Azkenik, nolabait amaitzeko, paktrikaren aldetik zer irakas diezaigukek erakusketa honek?

—Nik esperientziak zekiat zenbat kostatu ziaidan artea ikastea, estiloak bereztea eta jokera tarte edo transizioak igartzea. Hoik guztiok ezagutzeko asko ibili behar izan diat, liburuetan barrena lami-na asko eta asko ikusi, xehetasunez konturatu etab.

Hala ere, liburuetan baino, neure ibilaldietan jakinbide gehiago aurkitu ahal izan diat. Eta noiz edo noiz hontaz edo hartaz zerbait galdatu behar izan dudana bakoitzean, Gipuzkoan ez diat maisu mailan estiloak berezten dakien gizon bakar bat baino aurkitu, Manuel Lekuona, eta Bizkaian, berriz, bat ere ez. Errazimenduaz badiagu beste bat, maistra bera, oso ona, Ama Arrazola; baina, osterantzean, konturatu nauk jendeak ez dakiela estiloak berezten, ez dakiela estiloen berri.

Era berean konturatu nauk, azalpide gutirekin zein erraz erakus liezaiokean jendea, irudiak aurrez aurre erakutsiz, irudiak ikusirik liburuetan baino askoz ere errazago ikasten duk eta.

Beraz, beste zenbait asmoren artean, erakusketa honek, gure herri honetan ari den hainbat ikasleren lagungarri nahi likek izan, liburuetan ezezik, zortzi mendetako estiloak herrian bertan bai bait ditugu.

● Amaitzeko, erakusketa honek izango ahal dik jarraipenik?

—Behar bada ez. Gainera, inoizko baten beste bat egingo balitz, obra guztiz desberdinak agertu arren, estiloak berdin berdinak izango hituzke.

● Eskerrik asko ba, Juanito. Hilabete osoa iraungo duen erakusketa honek museo baten maila eta hedadura izango ez duen arren, geroago sort daitekean asmo osatuago baten suspergarri izan zitezke seguru asko, eta, beti ere, guztiok nahi genukeen museo horren lehen emaitza.

LUIS A. Aranberri

